

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasından Sonra Türkiye Mevlevihanelerinin Durumu

*The Status of Mevlevihanes in Türkiye after the Closure of
Dervish Lodges and Zawiyas*

Büşra Çakmaktaş*

Öz

Bu makalede tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 1925 yılında Türkiye sınırları dahilinde bulunan, dolayısıyla tekke ve zaviyelerin seddi kanunundan doğrudan etkilenen mevlevihanelerin durumu incelenmektedir. Makale bu kapatılma sürecinde mevlevihanelerin hangi değişiklikleri geçirdikleri, hangi maksatlarla kullanıldıklarını ele almaktadır. 1925 yılında hangi mevlevihanelerin faaliyet halinde olduğu da araştırmanın odaklandığı konulardan biridir. Makalede 1925 tarihinde Türkiye’de 49 mevlevihanelerin faaliyet halinde olduğu tespit edilmiştir. Bu mevlevihanelerden 29’unun 1925-1950 yılları arasındaki durumu hakkında bilgiye ulaşılabilmiş, 20’sinin durumları hakkında ise bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından tıpkı diğer dergâhlar gibi mevlevihanelerin pek çoğunun da yok olmaya yüz tuttuğu, hatta bir kısmının tamamen yok olduğu, cüzi bir kısmının ise kamu yararına kullanıldığı araştırmanın temel bulgularından biridir.

Anahtar Kelimeler: Tekke, asitane, zaviye, Mevlevihane, tekke ve zaviyelerin seddi, 1925.

Abstract

In this article, the situation of the Mevlevi lodges, which were in the borders of Türkiye in 1925, when the lodges and zawiyas were closed, and were therefore directly affected by the law on the closure of lodges and zawiyas, is examined. The article discusses the changes the Mevlevi lodges went through and for what purposes they were used during this closure process. Which Mevlevi lodges were active in 1925 is also one of the subjects that the research focuses on. In the article, it was determined that 49 mevlevi lodges were active in Turkey in 1925. Information about the status of 29 of these Mevlevi lodges between 1925 and 1950 could be reached, and information about the status of 20 of them could not be reached. It is one of the main findings of the research that after the closure of lodges and zawiyas, just like other dervish lodges, many of the mevlevi lodges began to disappear, some of them even disappeared completely, and a small part of them was used for public benefit.

Keywords: Lodge, asithanah, zawiya, Mevlevi lodges, closure of lodges and zawiyas, 1925.

Giriş

İslam medeniyetinin ve tasavvufi eğitimin temel kurumlarından biri olan tekkeler, Osmanlılar döneminde toplumun neredeyse tüm kesimlerinin dahil olduğu bir geniş bir ağ oluşturmuş, uzun yüzyıllar çok çeşitli görevler üstlenerek hem ferdi hem de ictimâî düzeyde büyük faydalar sağlamıştır. Tekkelerde zaman zaman idari ve mali meselelerde birtakım sorunların yaşandığı Osmanlı döneminde, bu sorunların özellikle 19. yy. itibarıyla dikkat çekici bir biçimde tebâriz etmeye başladığı görülmektedir. 19. yy.’dan

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf Anabilim Dalı, bcakmakta@sakarya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8670-3430

İtibaren bunların çözümü maksadıyla Meclis-i Meşâyih'in kurulması, II. Meşrûtiyet döneminde tarikatlar ve tekkeler meselesinin gündeme alınması, bazı talimatnamelerin yürürlüğe konulması gibi birtakım girişimler söz konusu olduysa da kayda değer bir iyileşme yaşanmamıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Şeriyye ve Evkâf Vekâleti'nin kaldırılıp, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulmasıyla tekke ve zâviyelere yönelik ilk büyük değişim de gerçekleşmiş, 1924'te tekke ve zâviyelerin idaresi Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlanmıştır. Bu karar 3 Mart 1924'te tarihli 429 sayılı kanunun 5. maddesinde "*Türkiye Cumhuriyeti memâlikî dâhilinde bilcümle cevâmî ve mesâcid-i şerîfesinin ve tekâyâ ve zevâyânın idâresine, imam, hatîp, vâiz, şeyh, müezzîn ve kayımların ve sâir müstahdemînin tayîn ve azillerine Diyanet İşleri reisi memurdur.*" ifadeleriyle anlatılmıştır (Resmi Gazete, 3.3.1924: 24; Kara, 2003: 24; Kara, 2016: 98).

13 Şubat 1925 tarihinde Nakşî-Hâlidî şeyhi Şeyh Said'in liderliğinde başladığı kabul edilen ve Şeyh Saîd isyanı olarak bilinen (Kurşun, 2019: 560) hadise de tekke ve tarikatları problemlili bir alan olarak gündem haline getirmiştir. Bu isyanı bastırmak için 4 Mart 1925 tarihli 578 sayılı Takrîr-i Sükûn Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunda durum "*İrticaa ve isyana ve memleketin nizâm-ı ictimâisi ve huzur ve sükûnu ve emniyet ve asayişini ihlale bâis bilumum teşkilat ve tabrikat ve teşvikat ve teşebbûsat ve neşriyatı hükûmet, reisicumhurun tasdikıyla resen ve idareten men'e mezundur. İşbu efal erbabını hükûmet, İstiklal Mahkemesi'ne tevdi edebilir.*" şeklinde izah edilmiştir (Resmi Gazete, 4.4.1925: 36; Kara, 2003: 102; Kara, 2020: 493).

Bu menfi durumların nihayetinde 30 Kasım 1925'te çıkan 677 sayılı "*Tekke ve zâviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile birtakım ünvanların men ve ilgasına dair kanun*"la birlikte tekke ve zâviyeler kapatılmış, şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, çecelebilik, babalık gibi tüm lakapların kullanılması da yasaklanmıştır (Resmi Gazete, 13.12.1925: 113).

Ayrıca 5 Eylül 1925'te yayınlanan kararnameye göre de tekke, zâviye ve türbelerin kapıları mühürlenecek, esas inşa sebebi cami ya da mescid olanlar bu şekilde kullanılacaktır. Mektep olarak kullanılmaya uygun olanlar ise mektep olarak hizmet verecektir. Mektep olarak kullanılmayacak durumda olanlar satılacaktır. Tekke ve zâviyelerde bulunan eşyalar da tutanakla kayıt altına alınacak, teşhire uygun olanlar ise İstanbul'da bulunan Evkâf Müzesi'ne gönderilecektir. Tekkelerde yaşayan şeyhler kayd-ı hayatla orada yaşamaya devam edebileceklerdir (Resmi Gazete, 5.09.1925; 445-446).

Her ne kadar tekke binalarının ve içindeki eşyaların kontrollü bir şekilde muhafazası yönünde birtakım uygulama esasları kararname yoluyla belirlenmiş olsa da yaşanan tecrübe farklı bir doğrultuda seyretmiştir. Bazı dergâhlar cami, mescid, okul, karakol, cephanelik gibi kamu hizmetleri için kullanılmış, ancak bu kullanım sırasında gerçekleştirilen bazı değişiklikler sebebiyle yapılar kendi mimari özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiştir. Pek çok tekke binasının ise bakımsızlıktan kullanılmaz hale gelip yıkıldığı, bir kısmının yol yapımı vb. gibi gerekçelerle yıktırıldığı, bir kısmının satılıp, fabrika, depo, ahır vb. gibi tamamen farklı amaçlarla kullanılarak bu zengin kültürel mirasın büyük ölçüde korunmadığı görülmektedir.

Bu makalede Türkiye’de tekke ve zâviyelerin kapatılmasından hemen önce varlığını hala sürdürmekte olan dolayısıyla ilgili kanundan doğrudan etkilenen mevlevihanelerin kapatıldıktan sonraki durumları tespit edilmeye çalışılacaktır. Makalede öncelikle 1925 yılına kadar faaliyetini sürdürüp ilgili kanunla kapanan mevlevihanelerin isimleri tespit edilip tasnif edilecek, tekke ve zâviyelerin kapatılması kanunun ardından akıbetlerinin ne olduğu ortaya konulacaktır. Bu makalenin amacı ise manevi ve kültürel bir miras olan mevlevihanelerin 1925-1950li yıllar arasındaki portresini ortaya koymak, varlıklarını hangi ölçüde koruyup koruyamadıklarını ve hangi amaçlarla kullanıldıklarını tespit etmektir.

Çalışmanın sınırları gereği mevlevihanelerin kurumsal açıdan tarihleri ve safahatına dair detaylı bilgi verilmeyecek, özellikle 1925 ile 1950li yıllar arasındaki durumları üzerinde durulacaktır. Yine çalışmanın sınırları gereği mevlevihanelere ilişkin listelere ve bu listelere dair oluşturduğumuz tablolara dünya mevlevihaneleri dahi edilmeyecektir.

1. Mevleviliğin Merkezi Olarak Mevlevihaneler

Mevleviliğin âsîtâne, zâviye ve dergâhlarına verilen genel isim olan mevlevihaneler kuruluş döneminden itibaren tarikatın kurumsallaşmasının ve yayılmasının en önemli aracı olmuştur. İlk kurulan Mevlevî dergâhı Hz. Mevlânâ’nın türbesinin de içinde bulunduğu “pîr evi”, “âsîtâne”, “âsîtâne-i âliyye”, “huzûr-ı pîr” adlarıyla da anılan Konya Mevlânâ Dergâhı’dır. Tarihi süreç içerisinde Anadolu’da ve dünyanın dört bir tarafında kurulmuş olan tüm mevlevihaneler Konya Mevlânâ Dergâhı’na bağlı olarak yönetilmiştir (Gölpınarlı, 1983: 330; Tanrıkorur, 2004: 471).

Bu Mevlevî dergâhları nitelikleri bakımından âsîtâne ve zâviye olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Âsîtâneler bin bir günlük Mevlevî çilesinin çıkarılabildiği tam teşekküllü dergâhlarken, zâviyeler daha küçük ölçekli, çile çıkarmak için uygun olmayan dergâhlardır (Gölpınarlı, 1983: 330; Tanrıkorur, 2004: 471).

13. yy.’dan günümüze kadar farklı zamanlarda inşa edilip faaliyete geçen, bazen faaliyetini uzun yüzyıllar sürdüren, bazen ise kısa bir süre faaliyet gösterdikten sonra kapanan Mevlevî dergâhları bulunmaktadır. Bu mevlevihanelerin başta Konya olmak üzere, İstanbul, Anadolu, Balkanlar ve Orta Doğu’da yoğunlaştığı görülmektedir. Tarih boyunca kurulmuş olan Mevlevî dergâhlarının ne zaman ve nerelerde kurulduğuna, geçirmiş olduğu süreçlere dair pek çok çalışma yapılmış olmakla birlikte, Mevlevî dergâhlarının sayısı ve bazı dergâhların hangi tarihlerde faal oldukları hakkında birtakım müphemlikler bulunmaktadır. Bu müphemliklerin hiç şüphesiz en önemli sebebi bazı dergâhlar hakkında bugün ulaşılabilecek bilgi, arşiv belgesi ve kaynağın bulunmaması/sınırlı olmasıdır. Bu sınırlılığa rağmen dünyada kurulmuş olan Mevlevî dergâhlarının listelenmesine ilişkin nadir de olsa bazı belgeler bulunmuş ve günümüzde yapılmış birtakım çalışmalar yapılmıştır.

Mevlevî dergâhlarını listeleyen çalışmalar tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

1. Fâzıl Paşa’nın 1283/1867 tarihinde neşredilen *Şerb-i evrâdi’l-müsemmâ* adlı eserinde zikrettiği 50 mevlevihaneden 30’u Türkiye mevlevihanesidir (Fazıl Paşa, 1283: 420).

2. 1889-90 tarihli Konya Vilâyet Salnâmesi'nde 39 (Eminoğlu, 2022: 23/212-216), 1894 tarihli salnamede ise 37 tane Türkiye mevlevîhanesinin ismi geçmektedir (Şafak, 2014: 85-89).
3. Veled Çelebi'nin âsitâne ve mevlevîhaneler arasındaki yazışmalardaki hitap şekillerini kaydettiği bir belgede de 1330/1911 tarihinde faal olan mevlevîhanelerin listesiyle karşılaşmaktayız. Bu liste de Türkiye sınırları açısından ele alındığında 1330/1911'de 48 mevlevîhanenin faal halde olduğu anlaşılmaktadır (KMMA, 47/16; Erol, 1994: 56-58).
4. Mevlevî dergâhlarının listelenmesine dair en dikkate değer kaynak Veled Çelebi'nin *Menâkıbı*'nda zikrettiği 1331/1912 tarihinde faaliyet halinde olan mevlevîhanelerin adları ve şeyhlerinin listesidir. Bu listeye göre o tarihte Türkiye sınırlarında 48 mevlevîhane bulunmaktadır (Şafak, 2004: 342-344).
5. Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* adlı eserinde de dünyadaki Mevlevî âsitâneleri ve zâviyeleri ayrı ayrı listelenmiştir. Bu listede 54 tane Türkiye mevlevîhanesi bulunmaktadır (Gölpınarlı, 1983: 334-335).
6. Mevlevîhanelere dair elimizdeki en önemli çalışmalardan birisi Süheyl Ünver'in 1964 tarihli "Osmanlı İmparatorluğu Mevlevîhaneleri ve Son Şeyhleri" başlıklı makalesidir. Ünver'in listesinde Türkiye sınırlarında bulunan 53 mevlevîhane ve bunların son şeyhlerinin adı hakkında çok kısaca bilgi verilmiştir (Ünver, 1964: 31-38).
7. Konuyla ilgili bir diğer çalışma ise Konya Mevlânâ Müzesi'ne 1954 yılında müdür olarak atanan Mehmet Önder'in makalesidir. Önder'in listesinde Türkiye'de kurulmuş olan 38 mevlevîhanenin adı zikredilmekte ve yeni araştırmalarla bu listenin geliştirilebileceğini ifade edilmektedir (Önder, 1994: 141-142).
8. Mevlevîhaneler üzerine geniş hacimli bir doktora tezi hazırlamış olan Barihüda Tanrıkorur'un "Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimari Özellikleri" başlıklı bu tezinde 71 tane Türkiye mevlevîhanesi tespit edilmiştir (Tanrıkorur, 2000: 69-70).
9. Yine Barihüda Tanrıkorur'un "Diğer Mevlevîhanelerin Listesi" başlıklı makalesinde tarih boyunca kurulmuş olan dünya Mevlevîhanelerine dair geniş bir liste verilmiştir (Tanrıkorur, 2007: 237-240).
10. Sezai Küçük'ün 19. yy.'da Mevlevîlik ve mevlevîhanelerin durumunu kapsamlı bir şekilde ele aldığı *Mevlevîliğin Son Yüzyılı* adlı eserinde Konya vilâyet salnâmelerine dayanarak oluşturduğu listede 1901-1925 tarihleri arasında faaliyetini sürdüren 46 tane Türkiye mevlevîhanesi bulunmaktadır (Küçük, 2003: 465-469).

Biz de bu listeleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki mevlevîhanelerle sınırlandırarak karşılaştırdık. (Bkz. Tablo 1)

2. 1925'ten Sonra Türkiye Mevlevîhanelerinin Durumu

Mevlevîhanelere dair yapılmış listeleri ve özellikle 1925 yılına en yakın tarihli Konya Vilâyet Salnâmeleri'ni karşılaştırarak belirlemiş olduğumuz 49 mevlevîhanenin 1925

yılına kadar faaliyet halinde olduğunu söyleyebiliriz. Elbette ortaya çıkabilecek yeni kaynaklar ışığındaki değerlendirmelerle ortaya koymuş olduğumuz bu listenin yeniden ele alınıp güncellenmeye açık olduğunu da ifade etmek gerekir.

1925 yılına kadar faaliyet halinde olan bu 49 mevlevihaneyi Konya'daki mevlevihaneler, İstanbul mevlevihaneleri, Anadolu'da kurulmuş olan mevlevihaneler ve 1925 yılından hemen sonraki durumlarına dair bilgi edinemediğimiz mevlevihaneler olarak tasnif ettik.

2.1.1. Konya'daki Mevlevihaneler

2.1.1. Konya Mevlânâ Dergâhı

Hız. Mevlânâ 672/1273 tarihinde vefatıyla birlikte babası Bahaeddin Veled'in (ö. 628/1231) kabri yakınına defnedilmiş ve oraya bir türbe yapılmıştır. Türbe ve etrafında yapılan birtakım yapılarla genişleyen mekan "Mevlânâ Dergâhı" haline gelmiştir. (Bakırcı, 2007: 195; Önder, 1994: 137; Tanrıkorur, 2000: 7) Yaklaşık 700 yıllık süreç içerisinde Mevlevîliğin merkezi olarak varlığını sürdüren dergâh, pîr makamı olduğu için sonrasında inşa edilen tüm Mevlevî dergâhlarının her açıdan en ideal örneği olmuştur. (Gölpınarlı, 1983: 345)

1925'ten sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatıyla Konya Mevlânâ Dergâh'ı mevcut eşyalarıyla birlikte müze olarak düzenlenmiş, 1927 yılında dergâh Konya Âsâr-ı Atika Müzesi olarak kullanıma açılmıştır. (Cumhuriyet Arşivi, 30-18-1-1/18-24-4) Bu müzede arkeoloji müzesine ait birtakım eserler de sergilenmeye başlamıştır. Ancak bu düzenleme sırasında derviş hücrelerinin arasındaki duvarlar yıkılarak salon haline getirilmiş, avludaki mezar taşları sökülerek bir kenara atılmıştır. Avlu ve derviş hücrelerinde bazı heykeller, seramikler ve mimari parçalar sergilenmiş, 1948 tarihinde ise bu eserler buradan Konya İplikçi Camii'ne taşınmıştır. Dergâh 1954 yılında yeniden düzenlenerek Mevlânâ Müzesi olarak hizmete girmiştir. (Bakırcı, 2007: 195; Karaduman, 2005: 138; Karpuz, 2004: 452; Önder, 1994: 138; Özönder, 1989: 88; Tanrıkorur, 2000: 19)

2.1.2. Şems-i Tebrîzî Zâviyesi

Konya'da Şems-i Tebrîzî'nin makamını da içinde barındıran bu zâviye erken dönemde inşa edilmiş Mevlevî zâviyelerinin başında gelmektedir (Küçük, 2003: 28; Tanrıkorur, 2010: 516). Vakfiyesi ve kitâbesi bulunmadığı için zâviyenin hangi tarihte ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir (Tanrıkorur, 2010: 516). F. Nafiz Uzluk Şems Zâviyesi hakkında "887/1482'de yazılan defterle, ondan sonra yazılan vakıflar defterinde, adı geçmektedir." demektedir (Şafak, 2012: 269). İ. Hakkı Konyalı ise Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki bir vakfiyeye dayanarak 911/1505 tarihine ait Şems Zâviyesi'ne dair bazı kayıtlar bulunduğunu ifade etmektedir (Konyalı, 1964: 937). Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda Şems Zâviyesi'nin 887/1482'den beri varlığının bilindiği düşünülebilir (Şafak, 2012: 270).

Sakıb Dede Şems Zâviyesi'nin Karamanoğulları döneminin en gözde Mevlevî zâviyelerinden birisi olduğunu ve bu zâviyede pek çok çelebinin şeyhlik yaptığını söylemektedir (Odunkıran, 2020: 1018). Evliya Çelebi ise zâviyeyi "Hazret-i Şems-i Tebrizi tekkesi, yüksek bir kubbedir. Burada Mevlânâ ayini yapılır. Mahkeme yakınında eski tekkedir." sözleriyle anlatmaktadır (Evliya Çelebi, 2008: 3/29).

Şems zâviyesiyle ilgili bir diğer bilgiye Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ's*ında rastlanmaktadır. Vassâf burası hakkında "Hz. Şems tagayyüb eylemiştir. Medfeni gayr-i malûmdur. Namlarına olarak inşa olunmuş ve halen ziyaret edilmekte bulunmuş olan türbe-i münişeleri Konya'da mâmûr ve müzeyyendir. Ziyaret-i Mevlânâ'ya gidenler evvel emirde buraya gelir ve şeref-yâb-ı ziyaret olurlar." demektedir (Vassaf, 2015: 1/362).

Ünver Şems Zâviyesi'nin son şeyhinin Hacı Rıza Dede olduğunu ifade etmektedir (Ünver, 1964: 37). Ancak Yakup Şafak'ın F. Nafiz Uzluk'un notlarına dayanarak verdiği bilgiye göre ise 20. yy.'ın başlarındaki Şems Zâviyesi'nin türbedarı Hacı Ahmed Dede 1319/1903'te vefat edince yerine oğlu Hacı Rıza Dede türbedarlık görevini üstlenmiştir (Şafak, 2007: 344; Şafak, 2012: 275). Hacı Rıza Dede'nin 1924 yılında vefatı üzerine ise yerine Celâleddin Çelebi türbedarlığa başlamış, ancak o da 1925 yılında vefat etmiştir. Aynı yıl Derviş Ahmed (Günhan) Çelebi (ö. 1943) türbedarlık görevine gelmiş, 1925'e kadar bu görevi sürdürerek zâviyenin son şeyhi olmuştur (Şafak, 2012: 275; Şafak, 2014: 89).

Nail Bülbül de yazısında Derviş Ahmed (Günhan) Çelebi'yi son türbedar olarak tanıtmaktadır. Derviş Ahmed (Günhan) Çelebi tekke ve zâviyelerin seddi kanunu çıkana kadar dergâh bünyesindeki evde yaşamış, tekkelerin kapatılmasından sonra da dergâhın anahtarı uzun yıllar çelebinin ailesinde kalmıştır (Bülbül, 2009: 441).

Yazar bir başka yazısında "Şems-i Tebrizî türbe, mescid ve mezarlığından teşekkül eden manzume, 1925'te çıkan tekke ve türbelerle ilgili kanunla kapatılmıştı. Semahane olarak yapıldığı tahmin edilen türbe ve bitişiğindeki mescidin avlu kapısı, eskiden kuzey batıya açıktı. Kapıdan girince 1331'de Halil Rıza Efendi'nin yaptırdığı şadırvan, sonra da bir kuyu vardı. 1944 yılında kaldırılan mezarlıktan geride sadece, Emir İshak Bey için yaptırılan türbenin etrafında, 1950'li yılların başında otlar içinde birkaç mezar taşı kalmıştı. Türbe ve ibadete açılan mescit tamir edilirken, mezarlığın yeri de park haline getirildi." sözleriyle zâviyenin serencamı hakkında bilgi vermektedir (Şafak, 2012: 276).

Bu sınırlı bilgilerden anlaşılan zâviyenin 1950lere kadar yıllar içinde mescid olarak kullanılan kısımları dışındaki bölümlerinin harap hale geldiğidir.

2.1.3. Meram Mevlevîhanesi

Meram'da Turud bölgesinde "Cemel Ali Dede Zâviyesi" olarak da tanınan bu dergâhın 13. yy.'da kurulduğu düşünülmektedir (Barihüda, 2000: 60; Erdem, 2019: 39; Karpuz, 2007: 439). Zâviyeye dair Sakıb Dede'nin verdiği bilgilere göre zâviye Cemel Ali'nin kabrine bitişik olarak inşa edilmiş, Çelebi Abdülkerim ve oğlu Çelebi Said adlı iki kişi de dergâhta şeyhlik görevi yapmıştır (Küçük, 2003: 48; Odunkıran, 2020: 1038-1039, 1041). 1312/1894 tarihli Konya salnamesine göre bu tarihte zâviyede Ziya Çelebi Efendi postnişinlik yapmaktadır (Şafak, 2014:88).

Veled Çelebi ve Ünver'e göre Meram dergâhının son şeyhi Nizameddin Çelebi'dir (Ünver, 1964: 36; Şafak, 2007: 343). Şafak ise hayatı hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız Nizameddin Çelebi'nin 1326/1909 tarihinden itibaren tekkeler kapanana kadar Konya Mevlânâ Dergâhı'nın açışbaşlığı görevini sürdürdüğünü ifade etmektedir (Şafak, 2017: 73).

1925'ten sonra zâviyenin iç kısmında son şeyh Nizamettin Çelebi yaşamaya devam etmiş, dış kısmı ise belediye tarafından 500 lira karşılığında istimlak edilmiştir. 1961'den önce zâviyenin pek çok bölümü yıkılmış, yalnızca semahane ve türbe kısmı ayakta kalabilmiştir (Barihüda, 2000:61).

2.2. İstanbul'daki Mevlevihaneler

2.2.1. Galata Mevlevihanesi

Galata Mevlevihanesi Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid devrinde devlet adamı olan İskender Paşa tarafından 897/1491 yılında kurulmuştur (Gölpınarlı, 1983: 337; Tanman, 1996: 317; Tanrıkorur, 2000: 338; Yücel, 1979a: 31). Tarihi boyunca İsmail Rusûhî Ankaravî (ö. 1041/1631) ve Şeyh Gâlib (ö. 1213/1799) gibi çok önemli postnişinlerin görev yaptığı Galata Mevlevihanesi, Osmanlı'da özellikle III. Selim döneminde (1789-1807) gerçekleşen reformları destekleyen önemli bir merkez haline gelmiştir (Küçük, 2003: 83; Özdemir, 2018: 114).

III. Selim'in Şeyh Gâlib'e olan muhabbeti, II. Mahmud'a da sirayet etmiş, padişahların dergâha olan bu ilgisi Sultan Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerinde de aynı çizgide devam etmiştir (Küçük, 2003: 87). Özellikle III. Selim döneminde geniş çaplı bir onarımdan geçen dergâhın bazı kısımları yeniden inşa edilmiş, bazı kısımlar ise restore edilmiştir (Yücel, 1969: 31).

1288/1871 tarihinde dergâhın postnişini olarak tayin edilen Mehmed Ataullah Dede'nin (ö. 1328/1910) tarihinde vefatının (Ünver, 1994: 218) ardından dergâhın son şeyhi olan Ahmed Celeleddin Dede (ö. 1946) posta oturmuştur. (Özdemir, 2018: 128, 183-184; Uçman, 1989: 53; Ünver, 1964: 34)

Tekkelerin kapatılmasıyla birlikte 1925 tarihinden sonra İstanbul Vilâyeti Meclis-i Umûmisi'nin aldığı kararla dergâhın semahane bölümü ilkokul olarak, Sebilküttab kısmı ise Tepebaşı Polis Karakolu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Dergâhın matbah, harem, derviş hücreleri, türbeler gibi kısımları yıkılmıştır. 1940larda Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu üyelerinden Hamdullah Suphi Tanrıöver dergâhın hâmuşân kısmına bir ilkokul binası yapmak istemiş ancak bunu gerçekleştirememiştir. (Özdemir, 2018: 176; Yücel, 1979a: 82)

1945-1947 yılları arasında ise dergâhın hâmuşân kısmındaki mezarlar kaldırılarak yerine Beyoğlu Evlendirme Dairesi yapılmıştır (Arpaguş, 2015: 293; Erdoğan, 1976: 28; Özdemir, 2018: 179; Tanman, 1996: 317; Tanrıkorur, 2000: 343; Yücel, 1969: 31).

Ayrıca 1946 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun çabalarıyla dergâhın Mevlevî kültürü müzesine dönüştürülmesine dair karar alınmıştır. Dergâhın vakıflarda olan mülkiyeti ise Maarif Vekâleti'ne verilerek Topkapı Sarayı Müzesi'ne bağlanmıştır. Fakat müzeye dönüştürme projesi ancak 1975'te tamamlanmıştır (Arpaguş, 2015: 293; Özdemir, 2018: 182; Tanman, 1996: 317; Tanrıkorur, 2000: 343).

2.2.2. Yenikapı Mevlevihanesi

Yeniçeri Katibi Malkoç Mehmed Efendi tarafından 1006/1597 tarihinde yaptırılan Yenikapı Mevlevihanesi, Mevlevîliğin İstanbul'daki en önemli merkezlerinden birisi

olmuştur (Erdoğan, 1976: 30; Işın, 2006: 272-273; Tanman, 1992: 93; Tanman, 2013: 463; Ziya, 1911: 35, 48). Yenikapı Mevlevihanesi zamanla devlet ricalinin de teveccüh etmeye başladığı bir dergâh haline gelmiş, IV. Murad (1623-1640) tarafından dergâha önemli ölçüde yardımlar yapılmıştır (Ziya, 1911: 61; Tanman, 1992: 94).

Dergâh 1324/1906 tarihinde büyük bir yangın geçirmiş ve neticede büyük ölçüde zarar görmüştür. (Ziya, 1911: 258; Tahir, 1326: 8-9). 1327/1909 tarihinde ise Sultan V. Reşad tarafından yeniden inşa ettirilmiştir (Tanman, 1992: 96).

Dergâhın son şeyhi Abdülbaki (Baykara) Dede (ö. 1935) 1326/1908 tarihinde postnişinlik vazifesine başlamış ve 1925 tarihine kadar bu vazifeyi sürdürmüştür (Kunt, 2013: 133; Özcan, 1992: 246-247; Ünver, 1964: 38).

Yenikapı Mevlevihanesi 1925'te tekkelerin kapatılmasının ardından kaderine terk edilmiş, semahane ve türbe kısımları harap olmuştur. Harem bölümünde ise bir süre Abdülbaki Dede ve ailesi yaşamıştır. 1940 yılında dergâhın bir bölümü yıktırılmış, bir kısmı ise ilkokul ile yetiştirme yurdu olarak kullanılmıştır (Tanman, 1992: 97). Yenikapı Mevlevihanesi 1961'de çıkan bir yangında ise tamamen harap hale gelmiştir (Erdoğan, 1976: 32; Işın, 2006: 293; Tanman, 2013: 467; Yücel, 1969: 32).

2.2.3. Kasımpaşa Mevlevihanesi

Fırıncızâde Şeyh Sırrı Abdî Dede (ö. 1041/1631) tarafından 1032-1041/1623-1625 yılları arasında kurulan Kasımpaşa Mevlevihanesi (Evliya Çelebi, 2008: 1/323; Tanman, 2001: 554), Galata ve Yenikapı Mevlevihanelerinden sonra İstanbul'da açılan üçüncü mevlevihanedir (Tanman, 2001: 554). 18. yy.'dan itibaren Osmanlı padişahlarının da katkılarıyla çeşitli tadilatlar geçiren ve alanı genişletilen dergâh, III. Selim, II. Mahmud ve III. Ahmed tarafından zaman zaman ziyaret de edilmiştir (Tanman, 2001: 554; Yücel, 1979b: 81).

1925 tarihinde dergâhın postnişini Seyfettin Dede'dir (ö. 1945) (Ünver, 1964: 35). Kasımpaşa Mevlevihanesi tekke ve zâviyelerin kapatıldığı 1925 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü idaresine geçmiş, dergâhın bir kısmı zamanla yıkılmış (Erdoğan, 1976: 33; Yücel, 1979b: 77), bir kısmı Cumhuriyet döneminde bir süre Kasımpaşa Güreş Kulübü tarafından güreş salonu olarak, geri kalan kısmı ise ilkokul olarak kullanılmıştır (Işın, 1993: 4/483; Tanman, 2001: 554; Tanrıkorur, 2000: 285).

10 Haziran 1942 tarihinde Beyoğlu Vakıflar Müdürlüğü'nün verdiği bir ilandan dergâhın satıldığı anlaşılmaktadır (Yücel, 2015: 210). 1946'dan önce ise dergâhın arasının bir bölümüne Süruri İlkokulu inşa edilmiş, avluda bulunan türbe ise kaldırılmıştır. Bu süreçten sonra ana bina Vakıflar İdaresi tarafından oda oda kiraya verilmiştir. Bu süreç sonunda da hızla harap hale gelen yapıda kısmi çökmeler yaşanmıştır (Tanrıkorur, 2000: 285).

2.2.4. Üsküdar Mevlevihanesi

Üsküdar Mevlevihanesi 1207/1792 tarihinde Sultanzade Halil Numan Dede tarafından kurulmuştur. 19. yy. boyunca Sultan Abdülmecid döneminde birçok bakım ve

onarımından geçen dergâh 20. yy.'da son postnişini Ahmed Remzi Dede'nin 1338/1919'da posta oturmalarıyla yeniden bir tamirat geçirmiştir (Erdoğan, 1976: 38; Şafak, 2021: 114; Tanman, 2012: 372). Bakımsız durumda olan dergâhı tamir ettirerek tekrar canlandıran ve faal hale getiren Ahmed Remzi Dede'ye (ö. 1944) tekkeler kapatıldıktan sonra da ölene kadar dergâhta kalma imkanı tanınmıştır (Erdoğan, 1976: 40; Özemre, 2003: 71; Şafak, 2021: 114). 1925 tarihinden sonra zamanla harap hale gelen dergâh ancak 1975-1980 yıllarında hayırseverlerin yardımlarıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır (Tanman, 2012: 372; Tanrıkorur, 2000: 404).

2.2.5. Bahariye Mevlevihanesi

Bahariye Mevlevihanesi, Beşiktaş Mevlevihanesi'nin yıkılması üzerine 1291-94/1874-77 yılları arasında Eyüp'te Hüseyin Fahreddin Dede (ö. 1330/1911) tarafından kurulmuştur. Kuruluş aşamasında II. Abdülhamid'in dergâha büyük katkıları olmuştur. 1328/1910'da ise Sultan Mehmed Reşad'ın desteğiyle dergâh geniş çaplı bir tamir ve tadilat geçirmiştir (Tanman, 1991: 471; Tanman, 2017: 14; Yücel, 1982: 165).

Tekkelerin kapatıldığı 1925 tarihinde dergâhın mülkiyeti hususunda baninin varisleri ile hazine ve vakıflar arasında anlaşmazlık yaşanmış, uzun süren bir dava süreci söz konusu olmuştur. Bu arada dergâhın son postnişini olan Bahaeddin Efendi'nin yaşadığı bölümler dışındaki kısımlar harap olmaya başlamıştır. 1935 tarihinde ise semahane ve türbe kısmı vakıflar tarafından yıkılmıştır. 1938/39 tarihinde harem kısmı çıkan bir yangında tamamen yok olmuştur. 1968 tarihinde geriye kalan yapılar ve arsa davayı kazanan varisler tarafından satılarak, tuğla imalathanesi ve mensucat fabrikası olarak kullanılmıştır (Demiral, 2017: 509; Erdoğan, 1976: 41; Tanman, 1991: 471; Tanman, 2017: 16; Yücel, 1969: 33).

2.3. Anadolu'daki Mevlevihaneler

2.3.1. Afyonkarahisar Mevlevihanesi

Ulu Arif Çelebi (ö. 719/1320) döneminde inşa edilen Afyonkarahisar Mevlevihanesi (Küçük, 2003: 176; Tanrıkorur, 2001a: 418) Konya Mevlânâ Dergâhı'ndan sonraki en önemli Mevlevî asitanelerinden biridir. 600 yıllık tarihi boyunca yangınlar sebebiyle pek çok onarım geçiren dergâh (Akkoyun, 1997: 160; Özönder, 1992: 103-104; Tanrıkorur, 2001a: 418-419), II. Abdülhamid tarafından 1223/1905 tarihinde geniş çaplı bir tamirat yaptırılmıştır (Akkoyun, 1997: 160; Tanrıkorur, 2001a: 419).

1925 tarihinden sonra diğer tüm dergâhlar gibi faaliyetine son verilen Afyonkarahisar Mevlevihanesi'nin ana kısmı bando binası, müftülük binası ve Kuran Kursu olarak kullanılmıştır (Tanrıkorur, 2001a: 419; Tanrıkorur, 2000: 455). Solmaz bu dönemde dergâhın bir kısmının cami olarak kullanıldığını ifade etmektedir (Solmaz, 2017: 221).

2.3.2. Antep Mevlevihanesi

Antep Mevlevihanesi 1048/1638 tarihinde Ayıntab Sancak Beyi olan Türkmen Mustafa Ağa b. Yusuf tarafından yaptırılmıştır (Evliya Çelebi, 2008: 9/381; Güler, 2017: 366; Güzelbey, 1992: 128; Küçük, 2003: 270; Tanrıkorur, 1996a: 475). İlk şeyhi Mehmed

Emin b. Şaban Dede, 1048/1638'den 1089/1678 tarihine kadar kırk bir yıl bu vazifeyi sürdürmüştür (KMMA, 65/6).

20. yy.'ın başlarında dergâhın etrafında bulunan akarlarından bazı dükkan ve hanlar yangında zarar görmüş, ancak sonrasında yeniden inşa edilmiştir (Gülbahar, 2010: 191; Güler, 2017: 369; Güzelbey, 1992: 131; Tanrıkorur, 1996a: 475).

Tekkelerin kapatıldığı 1925 tarihinde dergâhın şeyhi Mustafa Dede'dir (Ünver, 1964: 32). Bu tarihten sonra dergâh Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiş, semahane, mescit ve hücreler Tekke Camii, şeyh evi kısmı ise İstiklal İlkokulu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Gülbahar, 2010: 191-192; Güler, 2017: 370; Tanrıkorur, 1996a: 476; Tanrıkorur, 2000: 169).

2.3.3. Bursa Mevlevihanesi

Bursa Mevlevihanesi, 17. yy.'da Ahmed Cunûni Dede (ö. 1030/1620) tarafından kurulmuştur (Kara, 1997: 495; Kara, 2017: 302; Küçük, 2003: 182). Ahmed Cunûni Dede'nin altı yıllık postnişinliğinin ardından uzun yıllar faaliyetini sürdürmeye devam eden dergâha, Sultan Abdülmecid tarafından 1260/1844 yılında geniş çaplı bir tamirat yaptırılmıştır (Çetin, 2009: 70; Kara, 1997: 509).

Tekkeler kapatıldıktan sonra selamlık dairesi kışla olarak kullanılmıştır. Harem dairesi ise dergâhın son şeyhi olan Mehmed Şemseddin Dede (ö. 1350/1931) (Ünver, 1964: 32) ve ailesine bırakılmış, semahane kısmı mescid haline getirilmiştir. Mehmed Şemseddin Dede'nin vefatından sonra bu kısım da zaman zaman depo, karakol, ahır olarak kullanılmıştır (Kara, 2017: 306; Tanrıkorur, 2000: 244, 247).

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 30 Nisan 1953 tarihli yazısına göre mevlevihane bu tarihte harap durumda olup, hatta yıkılma tehlikesi bulunduğu için emniyetsiz bir durum ortaya çıkmaktadır. Bilirkişi raporuna istinaden dergâhın büyük bir onarımdan geçmesi gerektiği, ancak bunu gerçekleştirecek bütçenin bulunmadığı da belirtilmektedir. Ortaya çıkabilecek olan tehlikenin izalesi için Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun binanın yıkımı hususunda izni talep edilmiştir (Kara, 2017: 310).

Albert Louis Gabriel adlı Fransız mimar ve sanat tarihçisi 1958 yılında dergâhı ziyaret ettiğini, dergâhın o dönemde Balkan muhacirlerin konaklama yeri olarak kullanıldığını, semahanenin ayakta olduğunu ifade etmiştir (Öcalan, 2004: 47; Tanrıkorur, 2000: 248).

2.3.4. Çankırı Mevlevihanesi

Çankırı Mevlevihanesi'nin kuruluşu her ne kadar 13. yy.'a dayansa da ona dair ancak 18. yy.'dan itibaren bazı belgelere ulaşılabilmektedir (Coşguner, 2007: 382). Bu belgelere bakıldığında dergâhın 1328/1912 tarihinde tayin edilen postnişinini ve son şeyhi Hasib Dede (ö. 1927) (KMMA, 69/4; Coşguner, 2017: 299; Ünver, 1964: 32) döneminde dergâhın yıkılmak üzere olduğu ve dolayısıyla tamirine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (KMMA, 69/2). Ancak Hasib Dede'nin çabalarına rağmen bu tamiratın gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır (KMMA, 70/3, 14).

Tekkelerin kapatılmasıyla birlikte ise Hasib Dede vefat ettiği 1927 yılına kadar dergâhta yaşamış, dergâh daha sonra dergâhın Özel İdare yönetimine geçmiştir (Coşguner, 2017:

303; Haksever, 2012: 37). Zaten bakımsız ve harap halde olan dergâh kendi kaderine terk edilmiş, dergâhın ana kısmı yıkılmış, sadece Taş Mescid denilen kısmı ayakta kalmıştır (Küçük, 2003: 269). Taş Mescid ise 1940larda askeri mühimmat deposu ve ot ambarı olarak kullanılmıştır (Ata, 2017:31; Coşguner, 2017: 303; Önge, 1962: 252).

2.3.5. Çorum Mevlevihanesi

Çorum Mevlevihanesi'nin kuruluş tarihi tam olarak bilinemese de 984/1576 tarihine dayanan bir geçmişi bulunmaktadır (Tanrıkorur, 1994: 72). Çorum'da bu dönemden itibaren çoğunlukla faaliyetini sürdüren (Haksever, 2017: 340), ancak bir süre faaliyete devam edemeyen dergâh 1295/1878 tarihinde Muhammed İzzet Dede adlı postnişinin çabalarıyla tekrar faal hale gelmiş ve vakıf gelirleri de artmıştır (Haksever, 2017: 343; Küçük, 2003: 273; Tanrıkorur, 1994: 72). Yaklaşık 20 yıl postnişinlik vazifesini sürdüren Muhammed İzzet Dede'nin vefatının ardından (Şafak, 2014: 86), Muhammed Hüsameddin Dede (ö. 1955) postnişin olarak tayin edilmiştir (Şafak, 2007: 342; Ünver, 1964: 32).

Tekkelerin kapatılma sürecinde Muhammed Hüsameddin Dede'ye vefat edene kadar tekkede ikamet etmesine izin verilmiştir (Haksever, 2017: 343). Dergâh 1925'ten 1946'ya kadar semahane kısmı cami olarak kullanılmıştır (Tanrıkorur, 2000: 417).

Çorum Mevlevihanesi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından mimari bir değeri olmadığı düşünülerek eski eser olarak tescillenmemiştir. 1940'ta Muhammed Hüsameddin Dede tarafından selamlık ve avlunun da içinde bulunduğu kısmı satılmıştır. Satın alan şahıslar ise tekkenin türbe bölümünü 1940'lı yıllarda havlu dokumahanesi olarak kullanmışlardır (Haksever, 2007: 162; Haksever, 2017: 344; Tanrıkorur, 1994: 72; Tanrıkorur, 2000: 418). 1950lerde is harem, avlu ve matbahın bulunduğu alan da başka birine satılmıştır (Haksever, 2007: 162; Tanrıkorur, 1994: 72; Tanrıkorur, 2000: 418).

2.3.6. Edirne Mevlevihanesi

Konya Mevlânâ Dergâhı'ndan hemen sonra kurulan ilk Mevlevihanelerden biri olan Edirne Mevlevihanesi 837/1433 tarihinde II. Murad tarafından kurulmuştur (Harmankaya, 2015: 86; Küçük, 2003: 261). Dergâhın ilk şeyhi Celaleddin Çelebi'dir (ö. 844/1440) (KMMA, 68/32; Sahih Ahmed, 2003: 239). Yusuf Sineçak (ö. 953/1546), Neşati Ahmed Dede (ö. 1083/1672) gibi meşhur simaların postnişinlik yaptığı Edirne Mevlevihanesi'nin son şeyhi ise Ahmed Selahaddin Dede (ö. 1356/1937)'dir (Küçük, 2003: 264; Ünver, 1964: 33).

Dergâh tekkelerin kapatıldığı 1925 tarihinde ilkokul olarak kullanılmaya başlanmış, 1930 yılında ise Trakya Genel Müfettişi General Kazım Dirik tarafından imar hareketi nedeniyle büyük kısmı yıkılmıştır (Canım, 2007: 299; Kazancıgil, 1999: 42; Oral, 1999: 21; Şimşek, 2006: 749; Ünver, 1998: 625). Ayrıca hamuşandaki mezar taşları kaldırılmış, enkaz da satılmıştır (Canım, 2007: 299; Şimşek, 2006: 749).

29 Kasım 1934 tarihindeki bir rapora göre Edirne Mevlevihanesi'nin bu yıkımdan kalan kısmının çok bakımsız halde olup, yıkılmak üzere olduğu ifade edilmiş, 1935 tarihinde ise dergâh bu sebeple yıktırılmıştır (Akçıl, 2009: 11-12; Harmankaya, 2015: 95; Oral, 1999: 21).

Ünver dergâhın yıkılması için 8 Nisan 1938 tarihinde Vakıflar İdaresi tarafından ihale edildiğinden söz etmektedir (Ünver, 1964: 33).

2.3.7. Gelibolu Mevlevihanesi

17. yy.'da kurulmuş olan Gelibolu Mevlevihanesi'nin ilk şeyhi Ağazade Mehmed Hakiki Dede'dir (ö. 1063/1652) (Vassaf, 2015: 5/185; Küçük, 2003: 225; Odunkıran, 2020: 1289; Öztürk, 2007: 101; Tanrıkorur, 1996b: 6). Kurulduğu dönemden itibaren faaliyetini etkin bir şekilde sürdüren asitane niteliği taşıyan bu dergâh, tarihi boyunca çeşitli onarımlardan geçmiştir (Öztürk, 2007: 103-106). Özellikle II. Abdülhamid döneminde 1326/1908 tarihinde geniş çaplı bir tamirattan geçen Gelibolu Mevlevihanesi büyük ölçüde yenilenmiştir. Bu dönemde dergâhın kitabesinde yer alan "Çok mudur dense matâf-ı kudsiyân/Ka'betü'l-uşşâk-ı sânidir bu câ" denilerek dergâhın o dönemde Konya Mevlânâ Dergâhı'nın ardından en önemli Mevlevî dergâhı olarak kabul edildiğine işaret etmektedir (Öztürk, 2007: 106, 121).

Gelibolu Mevlevihanesi I. Dünya Savaşı (1914-1918) esnasından ilan edilen seferberlik gereği cephanelik olarak kullanılmıştır (Öztürk, 2007: 106; Tanrıkorur, 1996b: 7; Yazıcı, 2017: 109). 1925'te ise dergâhın faaliyeti zorunlu olarak sona ermiş ve mülkiyeti hazineye devredilmiştir. Çok geniş bir araziye sahip olan dergâh askeri alan içerisinde olduğu için kullanım hakkı Mili Savunma Bakanlığına verilmiştir (Öztürk, 2007: 108). II. Dünya Savaşı (1942-1945) döneminde de yapı yine cephanelik ve gözetleme kulesi olarak kullanılmıştır (Öztürk, 2007: 106; Yazıcı, 2017: 109). Gelibolu Mevlevihanesi Cumhuriyet sonrası dönemde semahane dışındaki bütün kısımları yıkılmış, hamuşan kısmı ortadan kaldırılmış, çatıdaki sikkeli alem sökülmüş ve kitabesindeki Abdülmecid tuğrası tahrib edilmiştir (Öztürk, 2007: 106; Tanrıkorur, 1996b: 7; Yazıcı, 2017: 109).

2.3.8. Karaman Mevlevihanesi

Mevlânâ'nın annesi Mümine Hatun'un kabri etrafında 1312-1319 tarihleri arasında inşa edilen Karaman Mevlevihanesi, Konya dergâhının ardından Anadolu'da kurulan ilk dergâh olarak kabul edilmektedir (Muşmal, 2019: 242).

19. yy.'a kadar faaliyetini sürdürüp çeşitli dönemlerde tadilatlardan geçen dergâh, 20. yy.'a gelindiğinde oldukça bakımsız hale gelmiş (Gülcan, t.y.: 31; Küçük, 2003: 245; Muşmal, 2019: 239-272) ve etkinliğini kaybetmeye başlamıştır (Özönder, 1994: 150). Bu haliyle 1925'e kadar faaliyetini sürdüren dergâh, bu tarihte kapatılmış ve cami olarak kullanılmaya başlanmıştır (Muşmal, 2019: 259; Tanrıkorur, 2001b: 447; Tanrıkorur, 2000: 145).

2.3.9. Kastamonu Mevlevihanesi

Kastamonu Mevlevihanesi'nin banisinin Çandarlı Süleyman Paşa (ö. 1455), ilk şeyhinin ise Dede Sultan (ö. 960/1553) olduğu bilinmektedir (Küçük, 2003: 275). Dede Sultan'dan sonra yaklaşık üç asır Nakşi sonra ise Kadiri tekkesi olarak kullanılan dergâh, 19. yy.'ın sonlarında Bolulu Kalender Dede'nin çabalarıyla tekrar mevlevihane olarak faaliyetini sürdürmüştür (KMMA, 49/15).

Kastamonu Mevlevihanesi'ne 1326/1909 tarihinde Mevlevî gelenek için çok önemli bir isim olan Ahmed Remzi Dede postnişin olarak tayin edilmiştir (KMMA, 49/15). Ahmed Remzi Dede postnişin olduğu dönemde harap halde bulunan dergâhı yeniden ihya etmiştir (Küçük, 2003: 279).

Ahmed Remzi Dede'nin Halep Mevlevihanesi'ne tayin edilmesinin ardından, postnişin olarak Tahir Amil Çelebi (ö. 1953) tayin edilmiş (KMMA, 74/17) ve 1925'e kadar bu vazifeyi sürdürmüştür (KMMA, 49/15; Ünver, 1964: 35). Tekke ve zâviyelerin kapatılması hadisesinde ise dergâh 1935 yılına kadar kız ortaokulunun jimnastik salonu olarak kullanılmıştır. Bu süreçte dergâh bünyesindeki mezarlar başka yerlere taşınmıştır. 1952 yılı öncesinde ise dergâh tamamen yıkılmış (Durma, 2023), 1959 yılında yerine imam hatip okul inşa edilmek üzere belli bir bedel karşılığında hazineye satılmıştır (BOA, 30-18-1-2/151-71-2).

2.3.10. Kayseri Mevlevihanesi

Kayseri Mevlevihanesi'nin 638/1239 tarihinde Kayseri'ye gelen Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizi (ö. 624/1244) tarafından temeli atılarak bir tekke inşa edilmiştir (Eflaki, 1973: 1/145). Onun vefatından sonra bu tekkenin yerine yeni bir mevlevîhane inşa edilmiştir. Kayseri Mevlevihanesi'nin hemen hemen 19. yy.'a kadarki tarihine dair elimizde bir bilgi bulunmamaktadır (Küçük, 2003: 280). Yalnızca 17. yy.'da IV. Murad'ın veziri Bayram Paşa tarafından dergâh yeniden inşa edildiği ve dergâha bazı vakıflar bağlandığı bilinmektedir (KMMA, 52/5; Küçük, 2003: 281; Küçükdağ, 2005: 281).

20. yy.'a kadar faaliyetini kesintisiz şekilde sürdüren Kayseri Mevlevihanesi'ne dair 1327/1911 tarihli bir belgeden dergâhın bu dönemde oldukça harap halde bulunduğu ve tamirâtı için bazı girişimlerin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır (KMMA, 98/3-4; Küçükdağ, 2005: 282-284).

1925'te tekkelerin kapatılmasıyla birlikte dergâhın herhangi bir şekilde kullanılmadığı, harap olarak yıkıldığı, arsasına ise Bayrampaşa İşhanı yapıldığı bilinmektedir (Çayırdağ, 1996: 92; Kılıç, 2017: 92; Küçükdağ, 2006: 660).

2.3.11. Kilis Mevlevihanesi

932/1525 tarihinde inşa edilen Kilis Mevlevihanesi'nin banisi Vali Abdülhamid el-Murtaza'dır (Küçük, 2003: 295; Tanrıkorur, 2002: 8). Dergâhın ilk şeyhi ise Halep Mevlevihanesi'nde de daha sonra şeyhlik yapmış olan Kilisli Fakrî Ahmed Dededir (ö. 950/1543) (KMMA, 51/7; Gölpınarlı, 1983: 121; Odunkıran, 2020: 1817; Tanrıkorur, 2002: 8).

Kuruluşundan 19. yy.'ın ikinci yarısına kadar hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan Kilis Mevlevihanesi'ne 20. yy.'ın başlarında postnişin olan Sabuhi Dede tayin edilmiştir (Şafak, 2007: 343; Şafak, 2014: 87; Tanrıkorur, 2002: 8). Sabuhi Dede'nin postnişinlik yaptığı dönemde dergâhın tamire ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Sabuhi Dede bu tamiratin gerçekleşmesi yönünde yoğun çaba sarfetmiş, fakat tamirat gerçekleşmemiştir (KMMA 90/3; Tanrıkorur, 2002: 8).

İ. Hakkı Konyalı dergâhın tekkelerin kapatılmasından sonraki bir zamanda Cumhuriyet meydanı açılışı için yıktırılmış, bu alanın bir kısmına da ayrıca havuzlu park yaptırılmıştır (Konyalı, 1968: 23, 60; Tanrıkorur, 2002: 9).

2.3.12. Kütahya Mevlevihanesi

Kütahya Mevlevihanesi 14. yy.'da Sultan Veled'in müridlerinden Emir İmamüddin Hezar Dinari mescidinin mevlevihaneye dönüşmesiyle faaliyete başlamıştır (Küçük, 2003: 212; Tanrıkorur, 2003a: 1).

Konya dergâhının ardından Mevlevîliğin en önemli asitane niteliğindeki dergâhlarından biri olan Kütahya Mevlevihanesi'nin (Gölpınarlı, 1983: 334) ilk şeyhi Celaleddin Ergun Çelebi'dir (ö. 775/1374) (Kemikli, 2010: 106; Küçük, 2003: 213; Küçük, 2006: 53; Tanrıkorur, 2003a: 1; Ziya, 1328: 236). Celaleddin Ergun Çelebi Kütahya Mevlevihanesi'ndeki postnişinlik görevini 730/1330 tarihinden itibaren uzun bir müddet sürdürmüştür (Küçük, 2006: 53).

Dergâh 15. yy.'da Timur'un Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezit'i yenmesi ve savaşın ardından Kütahya'yı da işgal etmesiyle bir asrı aşkın bir süre faaliyetini sürdürmemiştir (Kocaman, 2011: 55; Küçük, 2006: 56; Tanrıkorur, 2003a: 1). 950/1543 tarihinde Kütahyalı İbrahim Dede'nin (ö. 1010/1602) posta oturmasıyla dergâh tekrar faal hale gelmiştir (Tanrıkorur, 2003a: 1).

Tarihi boyunca Sakıb Dede (ö. 1148/1735) (Saylan, 2014a; Saylan, 2014b), Seyyid Ebubekir Dede (ö. 1189/1775), Sahih Ahmed Dede (ö. 1228/1813), Pesendi Hacı Ali Dede (ö. 1331/1931) gibi çok önemli Mevlevî simayla anılan Kütahya Mevlevihanesi'ne (Saylan, 2014b: 61) 1327/1909 tarihinde yine önemli bir sima olan Ahmed Remzi Dede de postnişin olarak tayin edilmiştir (KMMA, 49/15).

Bazı tamirat süreçlerinden geçmiş olsa da dergâhın 19. yy.'dan itibaren oldukça bakımsız durumda olduğu, 1925 tarihinde tekke ve zâviyelerin kapatılmasıyla ise harap hale geldiği, mimari ve tezeyinat açısından çok zarar gördüğü bilinmektedir (Kemikli, 2010: 113; Küçük, 2006: 62-63; Özönder, 1996: 74; Tanrıkorur, 2000: 431). Dergâh 1930lu yıllarda ise bir dönem ot deposu olarak kullanılmıştır (Taş, 2015: 175). 1947 tarihinde Vakıflar İdaresi tarafından satılmak istenmiş ancak muhtemelen dergâhın muhibbani tarafından bu girişim engellenmiştir (Özönder, 1996: 74; Taş, 2015: 175). Dergâhın kütüphanesi Vahit Paşa İl Halk kütüphanesine aktarılmış (KMMA, 65/5; Tanrıkorur, 2000: 418), 1959 tarihinde ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce tamir edilip yenilerek "Dönenler Cami" adıyla ibadete açılmıştır (Doğan, 2010: 61; Kemikli, 2010: 113; Küçük, 2006: 62-63; Özönder, 1996: 74).

2.3.13. Manisa Mevlevihanesi

770/1369 tarihinde Saruhanoğlu İshak Bey tarafından inşa edilen Manisa Mevlevihanesi (Evliya Çelebi, 2008: 9/83; Tanrıkorur, 2000: 76; Tanrıkorur, 2003b: 1), Konya'dan sonra asitaneler içinde en önemli merkezlerin başında gelmektedir (Emecen, 1995: 288; Gölpınarlı, 1983: 344; Küçük, 2002: 15; Tezcan, 1994: 190). Manisa Mevlevihanesi kurulduğu dönemden itibaren etkinliğini sürdürmüş, 16. yy.'dan itibaren daha da dikkat

çekici bir konum edinmiştir. Manisa'nın bu dönemde tahta çıkacak şehzadelerin görev yaptığı bir şehir olması Manisa Mevlevihanesi'nin önemini arttıran en büyük etken olmuştur (Emecen, 1995: 294; Küçük, 2002: 15)

İlk kuruluşu itibariyle şehir merkezinin dışında konumlanan Manisa Mevlevihanesi, 1287/1870 yılında dergâhın postnişini Nakibzade Mustafa Şefik Çelebi tarafından şehir merkezinde bir yerde tekrar inşa edilmiştir (Emecen, 1995: 296; Küçük, 2002: 17; Tezcan, 1994: 191).

Osmanlılar dönemi boyunca dergâhın şeyhlerinin, Konya'daki Çelebi Efendi yerine geçecek olan ve çelebi ailesine mensup kimseler olduğu bilinmektedir (Emecen, 1995: 295; Gölpinarlı, 1983: 278; Tanrıkorur, 1995: 335; Tezcan, 1994: 191). Dergâhta 19. yy.'ın sonlarında Konya çelebilerinden Abdülhalim ve Murteza Çelebi'nin postnişinlik yaptığı, Murteza Çelebi'nin azledilerek yerine Celaleddin Çelebi'nin tayin edildiği kaydedilmektedir (Karadanışman, t.y.: 6; Tezcan, 1994: 193). Celaleddin Çelebi on dervişle birlikte 1. Dünya Savaşı sırasında Mevlevî alayına katılıp üç yıl Şam'da kalmıştır. 1925 yılına kadar da postnişinliği sürdürmüştür (Gökmen, 2014: 7; Şafak, 2007: 343; Ünver, 1964: 36; Tanrıkorur, 2012a: 37)

Tekkeler kapatıldıktan sonra dergâh Vakıflar İdaresi tarafından 1933 yılında 100 bin liraya satılmıştır. Satın alan kişi ise matbah dışındaki tüm kısımları yıkmıştır (Tanrıkorur, 2003b: 2; Tanrıkorur, 2012a: 38)

2.3.14. Maraş Mevlevihanesi

Maraş Mevlevihanesi Dulkadiroğlu beyi Alaüddeve'nin (ö.1515) yaptırdığı Yumn Baba Zâviyesi yerinde 19. yy.'ın sonlarında faaliyete başlamıştır (Öztürk, 2019: 105, 120). 1312/1895 tarihinde Mehmed Selim Dede isimli Mevlevî şeyhinin gayretleriyle binanın bakım ve tamiratı gerçekleştirilmiştir (Öztürk, 2019:121). Bu husustaki en büyük katkıyı II. Abdülhamid sağlamış, Hazine-i Hassa'dan belli bir meblağ harcanmasını sağlamıştır. 1315/1897 tarihinde ise Konya dergâhı postnişini Çelebi Efendi tarafından Mehmed Selim dede Maraş Mevlevihanesi'nin postnişini olarak tayin edilmiştir (Öztürk, 2019:123). Mehmet Selim Dede döneminde dergâhın oldukça iyi durumda olduğu, bakım ve onarımlarının yapılarak gelirlerinin de arttığı görülmektedir (BOA, İ.ML: 1318/L13; Öztürk, 2019:127).

Maraş Mevlevihanesi kuruluş tarihi ve hizmet süresi açısından bakıldığında diğer Mevlevihanelere göre geç dönemde kurulması ve ömrünün kısa olmasına rağmen oldukça faal bir dergâh olmuştur (Öztürk, 2019:127).

Mehmed Selim Dede'nin 1341/1923'te vefatıyla birlikte Mesnevihan Abdülhalim Çelebi posta oturmuştur (KMMA, 51/43). Ancak Ünver dergâhın son şeyhinin Selim Dede olduğunu ifade etmektedir (Ünver, 1964: 36)

Maraş Mevlevihanesi Maraş'ın kurtuluşu (1920) hadisesinde düşman askerlerinin o bölgeyi ateşe vermesi sebebiyle yanmıştır (Aydın, 2019: 394). Bu süreçten sonra da dergâhın yeniden inşasıyla ilgilenen olmamış ve nihayetinde 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla varlığı tamamen son bulmuştur. 1941 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla

harap halde olan dergâh satılmış, satın alanlar ise dergâhın enkazını tamamen kaldırarak alanı köy garajı olarak kullanmışlardır (Öztürk, 2019:131).

2.3.15. Muğla Mevlevihanesi

Meşhur divan şairi Şahidi İbrahim Dede'nin (ö. 957/1550) babası Hüdaî Salih Dede (ö. 885/1480) tarafından kurulan Muğla Mevlevihanesi'nin (Esrar Dede, 2000: 152; Çıpan, 1996: 233; Küçük, 2003: 302) tarihine dair bilgiye ancak 19. yy.'ın sonlarında rastlanmaktadır (Küçük, 2003: 302). Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'ndeki bir belgeye bakıldığında dergâhın son postnişininin Cemaleddin Dede olduğu anlaşılmaktadır (KMMA, 96/3; Şafak, 2007: 343; Ünver, 1964: 36). Muğla Mevlevihanesi'ne dair arşiv belgelerinde postnişin olduğu dönemde Cemaleddin Dede'yle ilgili birtakım şikayetlerle karşılaşmaktayız (KMMA, 96/1-17; Çıpan, 1996). Örneğin 1326/1910 tarihinde Muğla eşrafından bir zat tarafından yazılan bir mektupta ise "Mevlevihanelerde iktidara malik çilekeş kalmamış mı? Söz çok, lisana getirmeğe destur yok. Mademki Muğla şeyhinin euzu besmele okumaktan aciz olup, bu babda tekasülü ve iltiması hususunda bulunanlar Allah'ın Kahhar ismiyle kahrına uğrasın. Hazret-i pir-i destgir aşkına azliyle diğerinin tayinini Hak erenlere havale eylerim efendim." ifadeleri yer almaktadır (KMMA, 96/3). Yine aynı yıla ait bir başka belgede de Cemaleddin Dede'nin dergâhın borçları sebebiyle dergâha gelenlere bir lokma dahi ikram edemediği, yalnızca maaşını alıp dergâhın sorunlarını çözmek için çabalamadığından söz edilmektedir (KMMA, 96/4; Çıpan, 1996: 234). Bunun üzerine dergâhi idare hususundaki eksiklikleri ve dergâhın harap halde bulunması sebebiyle Cemaleddin Efendi'yi denetlemek için Denizli Mevlevihanesi şeyhi Hasan Ali Dede görevlendirilmiştir (KMMA, 96/1).

Yine 1328/1912 tarihli pek çok belgedeki mühürden de anlaşıldığı üzere Cemaleddin Dede yerine dergâhın şeyhliğine vekaleten Muhammed Hilmi Dede atanmıştır. 1328-1329/1912-1913 tarihli Mustafa Hilmi Dede mühürlü bu yazışmalarda Hilmi Dede'nin dergâhın tamiri ve yeniden ihyası için yoğun bir gayret içine girdiği görülmektedir (KMMA, 96/7-13).

1925'te tekkelerin kapandığı süreçteki durumuyla ilgili bir bilgiye ulaşamadığımız dergâha dair Namık Açıköz'ün çalışmasında ortaya koyduğu bir belge dergâhın bu süreçten sonraki durumuna dair önemli bir bilgi içermektedir. 25.03.1938 tarihinde Muğla Emniyet Müdürlüğü'nden Vilayet Müftülüğü'ne gelen bu belgeye göre tekke ve zâviyelerin kapatılmasından sonra dergâha bakım yapılıp düzenli olarak temizlendiği, türbenin ihya edilmeye çalışıldığı fark edilmiş ve buna son verilmesi için bir uyarıda bulunulmuştur (Açıköz, 2017: 300). Bu durum da dergâhın 1938 tarihinde halen ayakta olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.16. Niğde Mevlevihanesi

En eski Mevlevî dergâhlarından biri olan Niğde Mevlevihanesi'nin kuruluşu Ulu Arif Çelebi (ö. 710/1310) döneminde gerçekleşmiştir (Gölpınarlı, 1983: 333; Küçük, 2005: 334). Dergâhın ilk postnişini Ulu Arif Çelebi'nin halifelerinden Nasühiddin Sebbag'dır (Gölpınarlı, 1983: 69; Küçük, 2005: 335).

Niğde Mevlevihanesi'nin oldukça uzun kabul edilebilecek tarihiyle ilgili en önemli bilgiler dergâhın son şeyhi Hüsameddin Dede (ö. 1953) tarafından kayda geçirilmiştir.

1327/1911 tarihli bir belgede Hüsameddin Dede bu durumu “815/1412 tarihinden 1205/1790 tarihine kadar aralılda mürur eden dört yüz sene zarfında dergâh-ı müşârun ileyhde kimler postnişin olunduğuna dair kimesnenin malumatı olmadığı gibi bir kitab ve evrak dahi yoktur.” sözleriyle ifade etmektedir (KMMA, 68/9; Küçük, 2005: 336).

Hüsameddin Dede'nin 1325/1909'de meşihata geldiği tarihten (KMMA, 68/9) itibaren dergâhın tamiri için yoğun gayretler gösterdiği ve bu tamirin tamamlanmasını da sağladığı görülmektedir (KMMA, 68/13). Hüsameddin Dede tekkelerin kapatıldığı 1925 tarihine kadar Niğde Mevlevihanesi'nde postnişinlik vazifesini sürdürmüştür (Şafak, 2007: 343; Ünver, 1964: 36).

Hüsameddin Dede'nin ailesinin anlatılarına göre tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte dergâhın kapısına kilit vurulmuştur. Hüsameddin Dede dergâhın mühürlendiği gün o ana şahit olmamak için ortadan kaybolmuştur. Dergâhın kapatılmasına çok üzülen Hüsameddin Dede, bir müddet daha tekkeyi düzenli olarak temizletip geceleri tekkedeki kandilleri uyandırmıştır. Bir süre sonra ise dergâh makineli tüfek bölüğüne tahsis edilerek askeri bir mekan olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu süreçte tüm varlığı Vakıflar Müdürlüğü'ne devredilen dergâh için Hüsameddin Dede tarafından dava açılmıştır. Hüsameddin Dede bu süreçte maddi ve manevi açıdan zor zamanlar geçirmiştir (Küçük, 2005: 342-343).

2.3.17. Samsun Mevlevihanesi

Samsun Mevlevihanesi 19. yy.'ın ortalarında kurulmuş olup, dergâhın ilk banisi Hasan Dede'dir. Ancak Hasan Dede dergâhın inşası tamamlanmadan 1281/1864 tarihinde vefat etmiş, eksik kalan kısımlar ise Bursalı Rıza Bey'in katkılarıyla tamamlanmıştır (KMMA, 87/35; Küçük, 2003: 252; Köse, 2012: 613).

20. yy.'ın başlarına kadar faaliyette olup çeşitli tadilat ve yenilemelerden geçen dergâh 1321/1903 yılında büyük bir yangın geçirmiş ve ağır hasar almıştır (Küçük, 2003: 251). Yangından sonra postnişin olan Ali Enver Dede'nin annesinin isteği üzerine dergâh arsası üzerine dükkan olarak kullanıma uygun bir bina inşa edilmiştir. Bu süreçte Ali Enver Dede'nin şeyhlik vazifesi halen devam etmekte ancak dergâhtan kalan küçük bir kısım ise harap haldedir (KMMA, 87/35; Küçük, 2003: 251-252). Ali Enver Dede dergâhın yeniden inşasına muvaffak olamadığı ve diğer bazı gerekçelerle 1327/1909 yılında Veled Çelebi tarafından görevden alınıp, yerine Hüseyin Hasib Dede dergâha postnişin olarak tayin edilmiştir. Hüseyin Hasib Dede dergâhta yaklaşık iki yıl görev yaptığı düşünülmektedir (KMMA, 87/16; Küçük, 2003: 253). Hasib Dede o dönemde dergâhı tamir ettirerek, yeniden canlandırmıştır (Şafak, 2013: 273). Hasib Dede döneminde dergâh yoğun bir faaliyet halinde varlığını sürdürmüştür (Köse, 2012: 625).

Uzluk ve Köse Mehmed Emin Dede'nin dergâhın son şeyhi olduğunu belirtmektedirler (Köse, 2012: 626). Ünver ise dergâhın şeyhlerinden biri olarak Mehmed Emin Dede'nin adını zikretse de son şeyhin kim olduğunu bilmediğini ifade etmektedir (Ünver, 1964: 37).

Samsun Mevlevihanesi 1925'e kadar Mehmed Emin Dede'nin postnişinliğinde varlığını sürdürmüştür, 1940-1950 tarihindeki bir yol genişletme çalışması sırasında yıkılmıştır (Köse, 2012: 627).

2.3.18. Sivas Mevlevihanesi

Mevlânâ'nın torunu Ulu Arif Çelebi (ö. 719/1320) tarafından kurulan Sivas Mevlevihanesi'nin, Köprülü Mehmet Paşa (ö. 1072/1661) tarafından yenilediği, daha sonra ise Zaralı Recep Paşa (ö. 1218/1803) tarafından gerekli tamirat ve yenilemelerinin yapıldığı ve dergâha vakıflar tahsis edildiği bilinmektedir (KMMA, 65/4; Göyünç, 1992: 83; Küçük, 2003: 247). Ancak mevlevihanenin kuruluşundan 19. yy.'a kadar geçirmiş olduğu sürece dair yeterli bilgi bulunmamaktadır (Küçük, 2003: 247).

1325/1911 tarihli arşiv belgesine göre o sırada dergâhın şeyhi Mehmet Reşit Çelebi'dir (KMMA, 65/4; Şafak, 2007: 344; Şafak, 2014: 88). Bu döneme ait dergâha dair belgelere bakıldığında dergâhın faaliyet halinde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim belgede masraf listesi, dergâhın müntesibleri ve görevlilerine dair birtakım kayıtlar bulunmaktadır (KMMA, 51/39).

1333/1917 tarihli bir belgede ise dergâhın oldukça bakımsız halde olup neredeyse yıkılacak hale geldiği tamiri için belli bir meblağa ihtiyaç duyulduğu kaydedilmiştir (Göyünç, 1992: 85; Küçük, 2003: 250). Göyünç'e göre bu tamirin yapıp yapılmadığı bilinmemektedir (Göyünç, 1992: 85).

Demirel tüm bu bilgiler ışığında dergâhın 1333/1917 tarihinden itibaren tamamen harap durumda olduğunu için daha sonraki yıllarda da kullanılmadığı neticesine ulaşmıştır (Demirel, 1995: 252). Göyünç ise dergâh başka bir mekana Ahi Baba Zâviyesi'ne taşınarak tekkeler kapanıncaya kadar faaliyetini bu yeni mekanında sürdürmüş olabileceğinden söz etmektedir (Göyünç, 1992: 85).

2.3.19. Tavşanlı Mevlevihanesi

1720'lerde kurulan Tavşanlı Mevlevihanesi (BOA, A.MKT.UM. 89/23), Defterdar Osman Paşa tarafından yaptırılmıştır (Eravcı, 2006: 672; Kocaman, 2011: 70). İlk postnişini Esif Mehmed Dede olan dergâhın son şeyhinin ise Ziya Dede olduğu bilinmektedir (Eravcı, 2006: 673; Kocaman, 2011: 101; Ünver, 1964: 37)

Tekkenin tarihi dair bilgilerimiz sınırlı da olsa tekkelerin kapatıldığı 1925 tarihine kadar faaliyetini sürdürdüğünü bilinmektedir. Dergâh 1925 yılından 1930'a kadar beş yıl boş durmuş, 1930 yılında Tavşanlı Belediyesi dergâhın yıkılması kararı almıştır. Bu yıkım 1931'de gerçekleşmiş, yıkımdan kalan ahşap malzeme açık artırmaya çıkarılmış, ancak satılmamıştır. Bu ahşap malzemeler daha sonra tekrar ihale usulüyle satılmıştır. Mezarlık kısmındaki kabirler Konya'ya nakledilmiş, dergâhta bulunan özel eşyalar ise Konya Dergâhı'na gönderilmiştir (Eravcı, 2006: 672-673; Kocaman, 2011: 107; Urfalı, 2008: 33).

2.3.20. Tokat Mevlevihanesi

Tokat Mevlevihanesi'ne dair ulaşılabilen ilk bilgi 859/1475 yılına ait bir tahrir defterinde bulunmaktadır. Bu defterde Tokat'ta faaliyet halinde olan tekkeler arasında bir de mevlevihaneden bahsedilmektedir (Gökbilgin, 1979: 405-406; Küçük, 2003: 258; Yüksel, 1996: 62). Tokat Mevlevihanesi hakkında bundan sonraki en önemli bilgiyi Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*'nde aktarmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre Tokat

Mevlevihanesi Sultan Ahmed Han'ın veziri Sülün Muslu Paşa tarafından yaptırılmıştır. 1066/1656 tarihinde dergâh hakkında "Benzeri bir diyarda yoktur." diyen Evliya Çelebi, Tokat Mevlevihanesi'ni Beşiktaş Mevlevihanesi'ne benzetmiştir. Mevlevihanenin çok fazla vakfının olduğundan, burada haftada iki gün mukabele yapıldığından da söz etmiştir (Evliya Çelebi, 2008: 5/92).

Muslu Paşa tarafından yaptırılan bu dergâh zamanla yıkılmış, 115/1703 yılında postnişin olan Müderris Mehmed Efendi tarafından tekrar inşa ettirilmiştir (Tanrıkorur, 2012b: 228; Küçük, 2003: 258). Dergâh Sultan Abdülmecit (1839-1861) tarafından Ali Rıza Dede'nin postnişinliği döneminde tamir ettirilmiştir (Akar, 2012: 174; Küçük, 2003:260). Tokat Mevlevihanesi'nde 1292/1875 yılında babası Ali Rıza Dede'nin vefatıyla posta oturan Mehmet Hadi Dede'nin (KMMA, 68/37) 1329/1913 tarihinde yazdığı mektubundaki ifadesine göre Tokat Mevlevihanesi 1324/1909 yılında bir yangın geçirmiş, içindeki eşyalar kullanılamayacak duruma gelmiş ve bunların yerine Mehmet Hadi Dede tarafından yeni eşyalar alınmıştır (KMMA, 68/35; Akar, 2012: 174; Küçük, 2003:260-261).

Mehmet Hadi Dede tekkelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar dergâhtaki postnişinlik görevini sürdürmüştür. Dergâh binası ise 1934 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tescil edilerek binaya el konulmuştur. Bir müddet boş kaldıktan sonra 1939 yılında bina Jandarma Alay Komutanlığı'na bağlı kadınlar hapisanesi olarak kullanılmıştır (Atılgan, 2007: 452; Tanrıkorur, 2012b: 228; Yüksel, 1996: 66). 1951'de ise kapsamlı bir tadilatın geçerek Diyanet İşleri Başkanlığı yatılı erkek Kuran Kursu olarak düzenlenmiştir (Tanrıkorur, 2000: 269).

2.3.21.Urfa Mevlevihanesi

Ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmeyen Urfa Mevlevihanesi'ne dair en eski arşiv kaydı 1172/1758 yılına aittir. Bu kayda göre Abdülkerim Efendi adlı bir şahıs 1118/1706 tarihinde Urfa Mevlevihanesi vakfına ilk mütevellî olarak tayin edilmiştir. Bu kayıt dikkate alındığında mevlevihanenin 18. yy.'ın başlarında kurulduğu düşünülebilir (Küçük, 2003: 290; Tanrıkorur, 2000: 184; Tanrıkorur, 2012c: 175).

Yine bir arşiv belgesindeki "*Mevlevihanemizin târih-i te'sisi bilinmeyib ancak bânî-i evvel Hacı İbrahim Ağa ve bânî-i sânisî Rakka valisi Hüseyin Paşa olduğu işitilmiştir.*" ifadesine göre mevlevihanenin ilk banisinin Hacı İbrahim Ağa, ikinci banisinin ise Urfa Valisi Darendeli Hüseyin Paşa olduğu görülmektedir (KMMA, 50/3; Küçük, 2003: 290; Palalı, 2007: 373; Tanrıkorur, 2012c: 175).

Dergâhın 20. yy.'ın başlarındaki durumuna bakıldığında Seyyid Ahmed Dede'nin postnişin olduğu 1327/1911 tarihinde hücre, semahane ve harem dairesinin tamirine (Yıldız, 2016) ihtiyaç duyulduğu (KMMA, 68/45) ancak bu tamiratın gerçekleştirilemediği görülmektedir (Eroğlu, 2006: 689; Küçük, 2003: 292; Palalı, 2007: 376; Yıldız, 2016: 85).

1329/1913 tarihinde ise dergâhın postnişini Hüseyin Hüsameddin Dede'nin Konya dergâhına gönderdiği bir mektupta dergâhın gelirinin cüzi olduğunu, babasından kalan sekiz bin kûsur kuruş borcunun bulunduğunu öğrendiğini ifade etmiştir. Ayrıca

hücrenin çürüdüğünü ve bu şekilde oturmanın tehlikeli olacağından dolayı hücrenin çatısını yenilediğinden bahsetmiştir (KMMA, 90/24; Yıldız, 2016: 85).

1337/1918'de vefat eden Hüseyin Hüsameddin Dede yerine posta oturan ve 1925'te tekkeler kapanıncaya kadar postnişinliğe devam eden Hasan Dede 1956 yılında vefat etmiştir (Kürkçüoğlu, 1996: 305; Ünver, 1964: 38).

1925 yılında tekkelerin kapatılmasıyla birlikte mevlévihane zaten iyi durumda olmayan haliyle adeta kaderine terk edilerek, semahane dışındaki yapılar yıktırılmış ve yerine sebze-meyve hali inşa edilmiştir. Ayakta kalan semahanesi ise ambar olarak kullanılmıştır (Kürkçüoğlu, 1996: 304; Tanrıkorur, 2000: 186; Tanrıkorur, 2012c: 176; Yıldız, 2016: 86).

Palalı'ya göre 1925'te mevlévihanenin bahçesinde bulunan mezarlar da yıkılarak üzeri toprakla örtülmüştür. Bu mezarların başka bir yere naklinin gerçekleşip gerçekleşmediği ise meçhuldür (Palalı, 2007: 378; Yıldız, 2016: 86). Tanrıkorur da bu mezar taşlarının bulunmadığını ifade etmiştir (Tanrıkorur, 2000: 187).

1925-1973 tarihi arasında ambar olarak kullanılan semahane 1973 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilip camiye dönüştürülerek "Mevlevihane Camii" ismiyle kullanıma açılmıştır (Kürkçüoğlu, 1996: 304; Tanrıkorur, 2012c: 176).

2.4. 1925'teki Durumu Hakkında Bilgi Olmayan Mevlévihaneler

1925 tarihinde hala faaliyette oldukları bilinen ancak bu süreçte ya da sonrasındaki durumları hakkında herhangi bir bilgi edinemediğimiz Mevlévihaneler şunlardır:

Amasya Mevlévihanesi, Ankara Mevlévihanesi, Antakya Mevlévihanesi, Antalya Mevlévihanesi, Aydın Mevlévihanesi, Bahriye Mevlévihanesi, Beyşehir Mevlévihanesi, Burdur Mevlévihanesi, Demirci Mevlévihanesi, Denizli Mevlévihanesi, Eğirdir Mevlévihanesi, Ermenek Mevlévihanesi, Erzincan Mevlévihanesi, Eskişehir Mevlévihanesi, Isparta Mevlévihanesi, İzmit Mevlévihanesi, Marmaris Mevlévihanesi, Sandıklı Mevlévihanesi, Tire Mevlévihanesi, Ulukışla Mevlévihanesi.

Sonuç

Cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelerin kapatılması tasavvuf tarihinin en eski ve etkin tarikatlarından biri olan Mevlevîliği de derinden etkilemiş, ilk olarak Anadolu'da kurulup özellikle burada yaygınlaşan Mevlevî dergâhları için adeta sonun başlangıcı olmuştur. Tespit edebildiğimiz kadarıyla 1925 tarihinde Türkiye sınırlarında faaliyet halinde olan ve dolayısıyla tekke ve zaviyelerin seddi kanunundan doğrudan etkilenen 49 Mevlévihane bulunmaktadır (bkz. Ekteki harita). Bu Mevlévihaneleri şehirlerdeki dağılımı açısından değerlendirdiğimizde en fazla Mevlévihane bulunan şehrin beş mevlévihaneye İstanbul olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'u dört Mevlévihaneye Konya, ikişer Mevlévihane ile Afyonkarahisar, Isparta, İzmir, Gaziantep, Karaman, Kütahya, Manisa ve Niğde takip etmektedir.

1925 tarihinde yürürlüğe giren kanuna göre tekke ve zaviyeler kapatılmış, dolayısıyla tüm bu mevlévihaneler mühürlenerek faaliyetlerine son verilmiştir. Faaliyetleri

durdurulduktan sonra dergâhların serencamı konusundaki bilgi ve kaynaklar oldukça sınırlı ve dağınıktır. Tekkelerin kapatılma sürecinde mevlevihanelerin durumuna dair bilgi veren araştırmaların sınırlılığı hatta müstakil araştırmaların olmayışı da bu konuda birçok mevlevihane hakkında net ve somut sonuçlara ulaşmayı zorlaştırmıştır. Bu sebeple de pek çok dergâhın hangi tarihlerde hangi şekillerde kullanıldığını, 1925'ten sonra hangi duruma geldiğini tam bir zaman akışı içerisinde vermek mümkün olmamıştır. Bu sınırlı kaynaklar ışığında ulaşabildiğimiz sonuçlar şu şekildedir:

Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla ilgili kararnamede dergâhların mühürlendikten sonra cami, mescid ve ilkokul olarak kullanıma sokulması, ilkokul olarak kullanıma uygun olmayanların satılması ve dergâhta yaşayan şeyhlerin hayatta oldukları müddet orada yaşamaya devam edebilmeleri hususunda bir esas belirlenmiştir. Bizim bu çalışmada tespit edebildiğimiz kadarıyla mühürlenip faaliyetine son verilen bu Mevlevihanelerden yalnızca bir kısmı bu kararnameye mutabık olarak kısmen cami-mescid olarak, bir kısmı okul olarak kullanılmış, okul olarak kullanıma uygun olmayanlar da satılmıştır.

Buna göre Bursa, Çorum, Antep, Karaman ve Şems dergâhları kısmen cami ya da mescid olarak, Edirne, Galata, Antep, Kasımpaşa, Yenikapı Mevlevihaneleri'nin bazı bölümleri ise ilkokul olarak kullanılmıştır. İlkokul olarak değerlendirilmeye uygun görülmeyen Çorum, Maraş ve Manisa Mevlevihaneleri'nin bazı kısımları ise satılmıştır. Maraş Mevlevihanesi satıldıktan sonra yıktırılarak üzerinde bulunduğu arsaya köy garajı yapılmıştır.

Araştırmamızın sonucunda dergâhların kapatıldıktan sonra kararnameyle belirlenmiş bu kullanım şekilleri dışında başka pek çok amaçlarla kullanıldığı da görülmüştür. Örneğin Bursa, Çankırı, Gelibolu ve Niğde Mevlevihaneleri'nin bazı kısımları mühimmat deposu, kışla ya da askeri birim olarak kullanılmıştır. Yine Bursa ile Galata Mevlevihaneleri ise kısmen karakol olarak kullanılmaya başlanmıştır. Tokat Mevlevihanesi haphaneye dönüştürülmüş, Afyon Mevlevihanesi ise bando binası, müftülük ve Kuran Kursu olarak kullanıma sokulmuştur. Bir kısmı güreş salonu olarak kullanılan Kasımpaşa Mevlevihanesi'yle benzer bir kaderi taşıyan Kastamonu Mevlevihanesi jimnastik salonu olarak kullanılmıştır. Ahır ya da ot ambarı haline getirilen Çankırı ve Şanlıurfa Mevlevihaneleri'nin yanı sıra, Kütahya ve Bursa dergâhları depo ve meyve-sebze hali haline getirilmiştir. Çorum Mevlevihanesi ise dokumahane olarak kullanılarak ticari bir işletmeye dönüştürülmüştür.

Çalışmamızda elde ettiğimiz bir diğer netice de tekkeler kapatıldıktan sonra bazı dergâhların benzer bir kaderi paylaşarak bakımsızlıktan, yangınlardan harap hale gelip yıkıldığı ya da yol yapımı vb. gibi gerekçelerle yıktırıldığıdır. Bahariye, Üsküdar, Yenikapı, Maraş, Kayseri, Şems, Kütahya ve Sivas Mevlevihaneleri'nin zikredilen sebeplerden dolayı bazılarının kısmen, bazılarının ise tamamen yıkıldıkları görülmüştür.

1925-1950 tarihleri arasındaki durumları hakkında bilgiye ulaşamadığımız 20 mevlevihanenin muhtemelen bakımsızlıktan yıkıldığı ya da yol genişletme çalışması, arsanın satılıp yerine yeni binanın inşası gibi maksatlarla ortadan tamamen kaldırdığı muhtemeldir.

Tüm bu dergâhların aksine Konya Mevlânâ Dergâhı'nın alınan özel bir karar neticesinde 1927'de Asar-ı Atika Müzesi'ne dönüştürülmesi yapının tamamen tahrib olmasını engellemiştir. Ancak Konya Mevlânâ Dergâhı'nın müzeye dönüştürülme aşamasında da bazı kısımlarında yapısal değişiklikler yapıldığı da anlaşılmıştır.

Netice olarak bu makalede ele aldığımız tüm bu dergâhlardan bir kısmı tamamen tarih sahnesinden silinmiş, bir kısmı cami-mescid olarak kullanılmaya devam etmiş, bir kısmı ise 1960lardan sonra restorasyon yapılarak ya da yeniden inşa edilerek müze haline getirilmiş, kültür hayatına kazandırılmaya çalışılmıştır. Ancak 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılması ve dergâhların kapılarına mühür vurulması Mevlevî dergâhlarının da çok büyük ölçüde yok olmasına ve büyük bir kültürel miras kaybına yol açmıştır. Bu dönemde dergâhların korunması yönündeki cüzi miktarda olan ferdi gayretler de karşılıksız kalmıştır.

Kaynakça

- Resmi Gazete
Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi
Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Açıkgöz, N. (2017). Muğla Mevlevihanesi. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
Akar, H. (2012). Cumhuriyet Döneminde Tokat Mevlevihanesi'nin Kullanım Alanları Yapılan Restorasyonlar ve Bugünkü Konumu. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
Akcıl, Ç. (2009). Günümüze Ulaşamayan Bir Tekke: Edirne'de Muradiye Mevlevihanesi. Sanat Tarihi Yıllığı, 21, 1-21.
Arpağuş, S. (2015). Galata Mevlevihanesi. Büyük İstanbul Tarihi, 5, 287-293.
Ata, F. (2017). Çankırı Mevlevihanesi'nin Tarihçesi Geçirdiği Son Restorasyon ve Günümüzdeki Konumu. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
Akkoyun, T. (1997). Ömer Fevzi Atabek ve Afyon Vilayeti Tarihçesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
Atılğan, S. (2007). Tokat İlindeki Vakıflar Genel Müdürlüğü Mevlevihane Vakıf Müzesi Örneğinde Müzecilik Anlayışı ve Önemi. Vakıflar Dergisi, 30, 449-466.
Aydın, A. (2019). Vatan Savunmasında Maraş Mevlevihanesi. Uluslararası Milli Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu.
Bakırca, N. (2007). Konya Mevlânâ Dergâhı. İstem, 10, 193-204.
Bülbül, N. (2009). Son Şems-i Tebrizi Türbedarı: Derviş Ahmed Çelebi. Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar, 28, 441-442.
Canım, R. (2007). Edirne Muradiye Mevlevihanesi ve Edirneli Mevlevî Şairler. Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlânâ ve Mevlevilik.
Coşguner, F. (2007). Çankırı Mevlevihanesi. Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevilik Sempozyumu Bildirileri.
Coşguner, F. (2017). Çankırı Mevlevihanesi Son Şeyhi Hasib Dede. Çankırı'nın Manevi Mimarları. Yeni Gün Basın Yayın.
Çayırdâğ, M. (1996). Kayseri Mevlevihanesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2, 91-95.
Çetin, A. (2009). Bursa Mevlevihanesi. Osmanlı Modernleşmesi ve Bursa. Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları.
Çıpan, M. (1996). Konya Mevlânâ Müzesi Hazine-i Evrak Arşivi'ndeki Belgelere Göre Muğla Mevlevihanesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2, 233-250.

- Demiral, O. (2017). Yeniden Kültür ve Medeniyet Ocağı Olarak Bahariye Mevlevihanesi. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
- Demirel, Ö. (1995). Sivas Mevlevihanesi ve Mevlevi Şeyhlerinin Sosyal Hayatlarına Dair Bazı Tespitler. Vakıflar Dergisi, 25, 251-255.
- Doğan, A. (2010). Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi. İkinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu Bildirileri.
- Durma, A. (2023). Kastamonu'da Mevlevilik.Kastamonu: [https://www.kastamonu.com/kastamonuda-mevlevilik/\[01.07.2023\]](https://www.kastamonu.com/kastamonuda-mevlevilik/[01.07.2023])
- Eflaki, A. (1973). Ariflerin Menkibeleri. Hürriyet Yayınları.
- Emecen, F. (1995). Saruhanoğulları ve Mevlevilik. Ekrem Ayverdi Hatıra Kitabı. İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Eminoğlu, M. (2022). Konya Vilayeti Salnamesi, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Eravcı, M. (2006). Tavşanlı'da Mevlevilik ve Mevlevihane. Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri.
- Erdoğan, M. (1976). Mevlevi Kuruluşları Arasında İstanbul Mevlevihaneleri. İÜEF Güney-Doğu ve Avrupa Araştırmaları Dergisi, 4-5, 15-46.
- Eroğlu, S. (2006). Urfa Mevlevihanesi. Tarihçesi, Mimarisi, Restorasyon Öncesi ve Sonrası. Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri.
- Erol, E. (1994). Veled Çelebi Zamanında Mevlevihaneler ve Çelebi'nin Şeyhlere Resmî Hitap Şekilleri. 7. Milli Mevlânâ Kongresi.
- Esrar Dede. (2000). Tezkire-i Şuara-yı Mevleviyye. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Evliya Çelebi. (2008). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi. Yapı Kredi Yayınları.
- Fazıl Paşa. (1283). Şerh-i Evradî'l-müsemma, İstanbul.
- Gökbilgin, T. (1979). Tokat. İslam Ansiklopedisi, 12, 401-412.
- Gökmen, E. (2014). Manisa Mevlevihanesi Şeyhi Mehmed Bahaeddin Efendi'nin Terekesi. Sufi Araştırmaları Dergisi, 9, 1-62.
- Gölpınarlı, A. (1983). Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik. İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Göyünc, N. (1992). Sivas Mevlevihanesi. IX. Vakıf Haftası Kitabı. Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Gülbahar, Z. (2010). Gaziantep Mevlevihanesi. Vakıf Müzesi. Vakıflar Dergisi, 34, 189-195.
- Gülcan, A. (t.y.). Karaman Mevlevihanesi, Mevlevilik ve Karamanlı Mevlevi Veliler. Mader-i Mevlânâ Cami Koruma Derneği.
- Güler, M. (2017). Antep Mevlevihanesi'nin Tarihçesi, Geçirdiği Son Restorasyon ve Günümüzdeki Durumu ve Konumu. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
- Güzelbey, C. (1992). Gaziantep Camileri Tarihi. Oya Matbaası.
- Haksever, A.C. (2007). Çorum'da Mevlevilik: Tarihi Süreci ve Son Temsilcileri. Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, 19, 143-164.
- Haksever, A.C. (2012). Çankırı'da Mevleviler ve Mesneviyanlar. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 22, 29-46.
- Haksever, A.C. (2017). Tarihten Günümüze Çorum Mevlevihanesi. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
- Harmankaya, Ç. (2015). Edirne Muradiye Mevlevihanesi. Şehir ve Toplum, 3, 85-97.
- İşın, E. (2006). Yenikapı Mevlevihanesi. Surların Öte Yanı Zeytinburnu. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- İşın, Ekrem. (1993). Kasımpaşa Mevlevihanesi. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi.
- Kara, İ. (2016). Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam I. Dergâh Yayınları.

- Kara, M. (1997). Bursa Dergâhları Yadigar-ı Şemsi I-II. Uludağ Yayınları.
- Kara, M. (2003). Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri. Dergâh Yayınları.
- Kara, M. (2017). Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kara, M. (2020). Türkiye'de Tarikatların Yasaklanması ve Mahkumiyeti. Doğuşundan Günümüze Tasavvufa Dair Tartışmalar On Üç Asırlık İhtilaf ve Mücadele.
- Karadaşman, K. (t.y). Manisa Tarihi Eser ve Kitabeleri. Emek Matbaası.
- Karaduman, H. (2005). Belgelerle Konya Mevlânâ Müzesi'nin Kuruluşu. Vakıflar Dergisi, 29, 132-161.
- Karpuz, H. (2004). Mevlânâ Müzesi. TDV İslam Ansiklopedisi, 29, 452-454.
- Kazancıgil, R. (1999). Edirne İmaretleri. Edirne Valiliği Yayınları.
- Kemikli, B. (2010). Mevlevi Kültürünün Önemli Merkezlerinden Biri Olarak Kütahya ve Kütahya Mevlevihanesi. İkinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu Bildirileri.
- Kocaman, M. (2011). Tavşanlı Mevlevihanesi. Anıt Matbaa.
- Konyalı, İ. H. (1964). Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Yeni Kitap Basımevi.
- Konyalı, İ. H. (1968). Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi. Yeni Kitap Basımevi.
- Köse, O. (2012). Samsun Mevlevihanesi. Belleten, 276, 607-629.
- Kunt, İ. (2013). Yenikapı Mevlevihanesi Son Şeyhi Abdülbaki Mehmed Baykara Dede'nin Enfas-ı Baki'de Bulunan Farsça Şiirleri. İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası, 22, 131-148.
- Kurşun, Z. (2019). Şeyh Said. TDV İslam Ansiklopedisi, ek-2, 560-562.
- Küçük, S. (2002). Manisa Mevlevihanesi. Manisa Araştırmaları Dergisi, 2, 15-19.
- Küçük, S. (2003). Mevleviliğin Son Yüzyılı. Simurg Yayıncılık.
- Küçük, S. (2005). Niğde Mevlevihanesi ve Son Şeyhi Hüsameddin Dede. Tasavvuf İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi, 14, 331-346.
- Küçük, S. (2006). Düden Bugüne Kütahya Mevlevihanesi. Ekev Akademi Dergisi, 29, 51-64.
- Küçükdağ, Y. (2005). Kayseri'de Bayram Paşa Mevlevihanesi'nin 1912'de Onarımı. Türk Tasavvuf Araştırmaları. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Küçükdağ, Y. (2006). Kayseri'de Bayram Paşa Mevlevihanesi ve 1047 H/1637 M Tarihli Vakfiyesi. Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri.
- Kürkçüoğlu, C. (1996). Urfa Mevlevihanesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2, 303-310.
- Odunkıran, F. (2020). Mevlevi Tezkiresi: Sefine-i Nefise-i Mevleviyan. Basılmamış Doktora Tezi.
- Oral, O. (1999). Edirne Mevlevihanesi. İstanbul.
- Öcalan, H. B. (2004). Seyahatnamelerde Bursa Mevlevihanesi. U.U. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 35-48.
- Önder, M. (1994). Konya Mevlânâ Dergâhı Arşivi ve Mevlevihaneler. Osmanlı Araştırmaları Dergisi, 14, 137-142.
- Önge, Y. (1962). Çankırı Darüşşifası. Vakıflar Dergisi, 5, 252-255.
- Özcan, N. (1992). Abdülbaki Baykara. TDV İslam Ansiklopedisi, 5, 246-247.
- Özdemir, Y. (2018). Galata Mevlevihanesi Müzesi. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Özdemir, A. Y. (2003). Üsküdar Dergâhları. Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Özönder, H. (1992). Afyon Mevlevihanesi. 5. Milli Mevlânâ Kongresi, 97-123.
- Özönder, H. (1994). Karaman Mevlevihanesi. Osmanlı Araştırmaları, 14, 143-152.
- Özönder, H. (1989). Konya Mevlânâ Degahı. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özönder, H. (1996). Kütahya Mevlevihanesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2, 69-89.
- Öztürk, N. (2007). Evkaf Arşiv Vesikalarına Göre Gelibolu Mevlevihanesi. Mevlânâ Celaleddin Rumi. Türk Yazarlar Birliği Yayınları.

- Öztürk, N. (2019). Yumn Baba Zaviyesi'nden Hamidiye Mevlevihanesi'ne Maraş Mevlevihanesi. *Mevlânâ Araştırmaları*, 6, 105-167.
- Palalı, İ. (2007). Urfâ Mevlevihanesi ve Urfâda Mevlevilik. *Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevilik Sempozyumu Bildirileri*.
- Sahih Ahmed Dede. (2003). *Mevlevilerin Tarihi*. İnsan Yayınları.
- Saylan, B. (2014). Kütahya Mevlevihanesi Postnişini Mustafa Sakıb Dede ve Sefine-i Nefise-i Mevleviyan İsimli Eseri. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2,165-180.
- Saylan, B. (2014). Mustafa Sakıb Dede'nin Gözünden Kütahya Mevlevihanesi ve Celaleddin Ergun Çelebi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,5, 57-91.
- Solmaz, D. (2017). Yeniden Uyanış Süreci ve Afyonkarahisar Mevlevihanesi Örneği. *Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konuları*.
- Şafak, T. (2013). Ondokuz ve Yirminci Yüzyıllarda Samsun Mevlevihanesi. *Samsun Araştırmaları*. Alperen Kitabevi.
- Şafak, Y. (2007). Veled Çelebi'nin Menakıb'ına Göre 1912'de Faal Olan Mevlevihaneler ve Şeyhleri. *Sanat Tarihi Araştırmaları* (341-346). Kivılcım Kitabevi.
- Şafak, Y. (2014). 1312/1894 Tarihli Konya Salnamesine Göre Mevlevihaneler ve Postnişinleri. *Mevlânâ Araştırmaları*, 5, 83-90.
- Şafak, Y. (2021). Üsküdar Mevlevihanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Dede'nin Soy Risalesi. *Mevlânâ Araştırmaları*, 7, 113-132.
- Şafak, Y. (2012). Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Şems Zaviyesi. *Şems Güneşle Aydınlananlar* (269-276). Nefes Yayınları.
- Şimşek, S. (2006). Dünden Bugüne Edirne Mevlevihanesi. *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri*.
- Tahir, M. (1326). Yenikapı Mevlevihanesi Postnişini Şeyh Celaleddin Efendi Merhum. *Matbaa-i Mekteb-i Sanayi*.
- Tanman, B. (1991). Bahariye Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4, 471-473.
- Tanman, B. (1992). Yenikapı Mevlevihanesi. 9. Vakıf Haftası Kitabı. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tanman, B. (1996). Galata Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13, 317-321.
- Tanman, B. (2001). Kasımpaşa Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 23,554-555.
- Tanman, B. (2012). Üsküdar Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 42, 372-374.
- Tanman, B. (2013). Yenikapı Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43, 463-468.
- Tanman, B. (2017). Müzik Tarihimizde Önemli Yeri Olan Bahariye Mevlevihanesi'nin Tarihçesi ve Sosyokültürel Çevresi. *Darülehan Mecmuası*, 8, 13-22.
- Tanrıkorur, B. (1994). Tarihin Tahribi: Çorum Mevlevihanesi. 7. Milli Mevlânâ Kongresi.
- Tanrıkorur, B. (1995). Manisa Mevlevihanesinin Restorasyonu Tenkid ve Teklif. *Ekrém Ayverdi Hatıra Kitabı*. İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Tanrıkorur, B. (1996). Gaziantep Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13, 475-477.
- Tanrıkorur, B. (1996). Gelibolu Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 14, 6-8.
- Tanrıkorur, B. (2000). Türkiye Mevlevihanelerinin Mimari Özellikleri. *Basılmamış Doktora Tezi*.
- Tanrıkorur, B. (2001). Karahisar Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 24, 418-421.
- Tanrıkorur, B. (2001). Karaman Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 24, 447-448.
- Tanrıkorur, B. (2002). Kilis Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26, 8-10.
- Tanrıkorur, B. (2003). Kütahya Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 27, 1-3.
- Tanrıkorur, B. (2003). Manisa Mevlevihanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 1-3.
- Tanrıkorur, B. (2004). Mevleviye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29, 468-475.

- Tanrıkorur, B. (2007). Diğer Mevlevihanelerin Listesi. Konya'dan Dünyaya Mevlânâ ve Mevlevilik.
- Tanrıkorur, B. (2010). Şems-i Tebrizi Zaviyesi. TDV İslam Ansiklopedisi, 38, 516-517.
- Tanrıkorur, B. (2012). İkinci Manisa Mevlevihanesi. Sufi Araştırmaları Dergisi, 6, 31-50.
- Tanrıkorur, B. (2012). Tokat Mevlevihanesi. TDV İslam Ansiklopedisi, 41, 227-230.
- Tanrıkorur, B. (2012). Urfâ Mevlevihanesi. TDV İslam Ansiklopedisi, 42, 175-177.
- Taş, A. (2015). Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kütahya Mevlevihanesi. Ergun Çelebi ve Kütahya Mevleviliği.
- Tezcan, N. (1994). Manisa Mevlevihanesi. Osmanlı Araştırmaları Dergisi, 14, 185-193.
- Uçman, A. (1989). Ahmed Celeleddin Dede. TDV İslam Ansiklopedisi, 2, 53.
- Urfalı, A. (2008). Tavşanlı Mevlevihanesi. Uyum Ajansı.
- Ünver, İ. (1994). Galata Mevlevihanesi Şeyhleri. Osmanlı Araştırmaları Dergisi, 14, 195-219.
- Ünver, S. (1964). Osmanlı İmparatorluğu Mevlevihaneleri ve Son Şeyhleri. Mevlânâ Güldestesi. Turizm Derneği Yayınları.
- Ünver, S. (1998). Edirne Mevlevihanesi Tarihine Giriş. Edirne Serhattaki Payitaht. Yapı Kredi Yayınları.
- Vassaf, H. (2015). Sefîne-i Evliya. Kitabevi.
- Yazıcı, G. (2017). Gelibolu Mevlevihanesi'nin Yarımını. Günümüzde Yurt İçi Mevlevihanelerinin Durum ve Konumları.
- Yıldız, B. (2016). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Urfâ Mevlevihanesi'nin Tamir ve Restorasyonu Çalışmaları. İslam Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa II. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yücel, E. (1969). İstanbul Mevlevihaneleri. Hayat Tarih Mecmuası, 11, 28-33.
- Yücel, E. (1979). Galata Mevlevihanesi. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 2, 63-83.
- Yücel, E. (1979). Kasımpaşa Mevlevihanesi. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 3, 76-86.
- Yücel, E. (1982). Beşiktaş (Bahariye) Mevlevihanesi. Sanat Tarihi Yıllığı, 11, 161-168.
- Yücel, E. (2015). Kasımpaşa Mevlevihanesi. Arkeoloji ve Sanat, 150, 207-216.
- Yüksel, H. (1996). Tokat Mevlevihanesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2, 61-68.
- Ziya, M. (1328). Bursa'dan Konya'ya Seyahat. Tan Matbaası.
- Ziya, M. (1911). Yenikapı Mevlevihanesi, Araks Matbaası.

Literatürde Mevlevihane Listeleri

(Akademi, Doğa Anadolü ve Güneşliğin Anadolu Bilgeleri)

Mevlevihane	Fazıl Paşa	1809-1899 Sultane	1894 Sultane	Mihmet Osman	Vefat Cuketi (1911)	Vefat Cuketi (1912)	Sibeyi Üver	A. Gülmarş	Barbuda Tanrıkorur	Seral Kikik
Manisa				X			X	X	X	
Amasya		X	X	X	X	X	X	X	X	X
İstanbul	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bursa	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Eğirdir (Egirdir)	X		X	X	X	X	X	X	X	
Ereğli (Karaman)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
İsparta	X			X	X	X	X	X	X	
Karaman	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kütahya				X	X	X	X	X	X	X
Trabzon	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Gaziantep		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bahçe (Gaziantep)							X		X	
Kilis			X	X	X	X	X	X	X	X
Samsat	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Literatürde Mevlevihane Listeleri
(Ezra ve Anadolu Bölgeleri)

Mevlevihane	Faiz Paşa	1890-1899 Sohane	1894 Sohane	Mehmet Önder	Yıldız Cukuk (1911)	Yıldız Cukuk (1912)	Süleyç Çürer	A. Gölşen	Burhanî Tamerçene	Seral Kızılk
Mevlevihane	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Yedigöller		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bakırcı (İzmit)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Demirci (Mandıra)		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Demirci		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Karabük	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mandıra	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Mandıra (Nigide)		X	X	X		X	X	X	X	X
Nigide	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Sarıbağ (Mevlevihane)				X		X	X	X	X	X
Tarantlı (Kütahya)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Yedigöller				X	X	X	X	X	X	X
Amasya	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Çarşamba		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Karabük	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Sarıbağ		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Yedigöller	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Literatürde Mevlevihane Listeleri
(Ezra ve Anadolu Bölgeleri)

Mevlevihane	Faiz Paşa	1890-1899 Sohane	1894 Sohane	Mehmet Önder	Yıldız Cukuk (1911)	Yıldız Cukuk (1912)	Süleyç Çürer	A. Gölşen	Burhanî Tamerçene	Seral Kızılk
Akara	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Beyazıt			X	X	X	X	X	X	X	X
Çarşamba	X			X	X	X	X	X	X	X
Eskişehir		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Karabük	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Karabük				X	X		X	X	X	X
Konya	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Mandıra (Konya)		X	X			X	X	X	X	X
Nigide		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Sarıbağ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Sarıbağ (Konya)			X			X	X	X	X	X
Uşaklı (Nigide)			X	X	X	X	X	X	X	X
Yedigöller				X	X		X	X	X	X

